

ES

**vakblad voor
informatieprofessionals**

VOGIN-IP-lezing Voorproefje 1

José van Dijk over
regulering en digi-
tale alternatieven

Voorproefje 2

Trollen jagen
met Robert van
der Noordaa

Hoe China de AI- regels herschrijft

Deel 13 serie AI in het
informatiedomein

AI-roman schrijven

Geboorte van een
komische thriller

2025 | 02

REVIEWESSAY

OVER BIG TECH, EUROPA EN HET BELANG VAN DIGITALE SOEVEREINITEIT

COLOFON

IP is met zijn hybride magazine (digitaal en papier), website, nieuwsbrief, events en socials het platform voor de informatieprofessional van vandaag en morgen.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (29ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg
tel. 06-223 75 75 9
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg,
tel. 06-223 75 75 9,
e-mail redactie@informatie-
professional.nl

hoofd- en eindredactie

Cindy Lammers

vormgeving

Eric van den Berg,
egfvdberg@upcmail.nl
Tom van Staveren,
graphicisland@upcmail.nl

redactionele bijdrage aan het blad en aan informatieprofessional.nl

Monique Alberts, Simon Been,
Klaas Brongers, Anne van
den Dool, Danny Greefhorst,
Maarten Hafkamp, Frank
Huysmans, Leen Liefsoens,
Bjorn Schrijen, James Louis Smith,
Rosemarie van der Veen-Oei

abonnementen

Voor abonnementsprijzen
en andere informatie zie
Informatieprofessional.nl

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren:
Luciène Paap, e-mail
l.paap@bureauvanvliet.com,
tel. 023-571 47 45. Zie voor een
overzicht van de mogelijkheden
en de mediakaart ook
informatieprofessional.nl

Het verlenen van toestemming
tot publicatie in dit tijdschrift
strekt zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch
beschikbaar stellen.

INHOUD

08

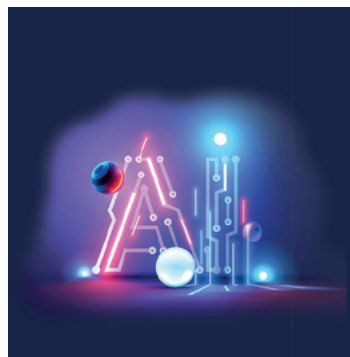
Beschermers van de digitale democratie

Al sinds het begin van haar carrière ziet José van Dijk de technologische ontwikkelingen elkaar in rap tempo opvolgen. In haar VOGIN-IP-keynotelezing pleit de universiteitshoogleraar voor een sterke positie van Europa te midden van grootmachten Amerika en China.

12

AI in het informatiedomein (13)

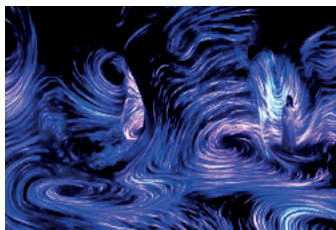
Wat is de impact van AI op het informatiedomein? In een reeks artikelen wordt hierop ingegaan. Dit dertiende deel zoomt in op de recente consternatie rond Chinese AI-modellen en de eerste ingrijpende consequenties voor organisaties en de informatieprofessie.

18

Reviewessay drie boeken

De voortekenen waren er al, maar sinds Trump samen met big tech de scepter zwaait in de Verenigde Staten en hun invloed ver daarbuiten voelbaar is, moeten Nederland en Europa het heft op digitaal gebied in eigen hand gaan nemen. Een reviewessay van drie recent verschenen boeken, geplaatst in de context van de huidige ontwikkelingen.

RUBRIEKEN

04

Data in beeld

Grenzeloos

06

News Facts

Nieuwswaardige
feiten

32

Column Frank Huysmans

Taalhuis-
polonaise

24

(On)creatief schrijven met AI

Bijna 1,5 miljoen Nederlanders doen aan creatief schrijven. Velen dromen ervan ooit een roman te publiceren. Gaat kunstmatige intelligentie dit voor hen mogelijk maken? Staan de bibliotheekkasten binnenkort vol met door AI geschreven boeken? En moeten we dat willen? Om daarachter te komen schreef Bjorn Schrijen zelf een roman met AI.

28

Op jacht naar trollen en desinformatie

Trollenlegers verspreiden op grote schaal desinformatie, en zeker in de laatste jaren is de hoeveelheid exponentieel gestegen. Met zijn bedrijf Trollensics spoort Robert van der Noordaa deze netwerken op voor overheden en organisaties als de NAVO, zoals hij zal vertellen tijdens de aanstaande VOGIN-IP-lezing.

34

KB Onderzoekskroniek

Onderzoeksportfolio als lerend proces

35

Gespot

Dwalen langs twee decennia Nokia

36

Van de KNVI

Beroepsverenigingsnieuws

38

Lifehacking

Vijf keer klein maar fijn(e tools)

REDACTIONEEL | Cindy Lammers

SMAKELOOS

Vaak zijn er al waarschuwingen, maar wil niet iedereen die horen. Nog niet. Er is een momentum, een trigger nodig om de euro te laten vallen. Het tweede termijn Trump is dat voor Europa en zijn broodnodige digitale soevereiniteit. Dat iemand zomaar elders een knop kan omzetten en we met zijn allen zonder een bepaalde digitale dienst komen te zitten – het kan, met enorme gevolgen van dien. Nu alle bigtechbedrijven zich achter de grote oranje roerganger hebben geschaard en ethiek overboord is gegooid, lijkt alles mogelijk.

In deze IP lees je veel artikelen die hierop inen aanhaken. Allemaal geschreven toen Trump al aangetreden was, en de kettingzaag van crazy Musk een feit, maar voordat het wrede toneelspel in de Oval Office zich voor de camera's afspeelde. Gaslighting 3.0. Een extra trigger voor Europa om op eigen kracht te vertrouwen en samen op te trekken, ook digitaal.

We moeten tech en tools niet alleen aan Silicon Valley overlaten. Niet aan X dat door zijn eigenaar wordt gebruikt als haat- en desinformatiekanaal. Niet aan Meta dat vindt dat officiële factcheckers biased zijn, dus weg ermee. Gelukkig zijn wij wat dit betreft via EU-regelgeving beschermd, al krijg ik de afgelopen tijd opeens veel 'ander' nieuws op mijn tijdlijn. Natuurlijk is het goed om 'alle kanten' te horen, maar een post van Willem Engel met Russische propaganda hoort daar niet bij.

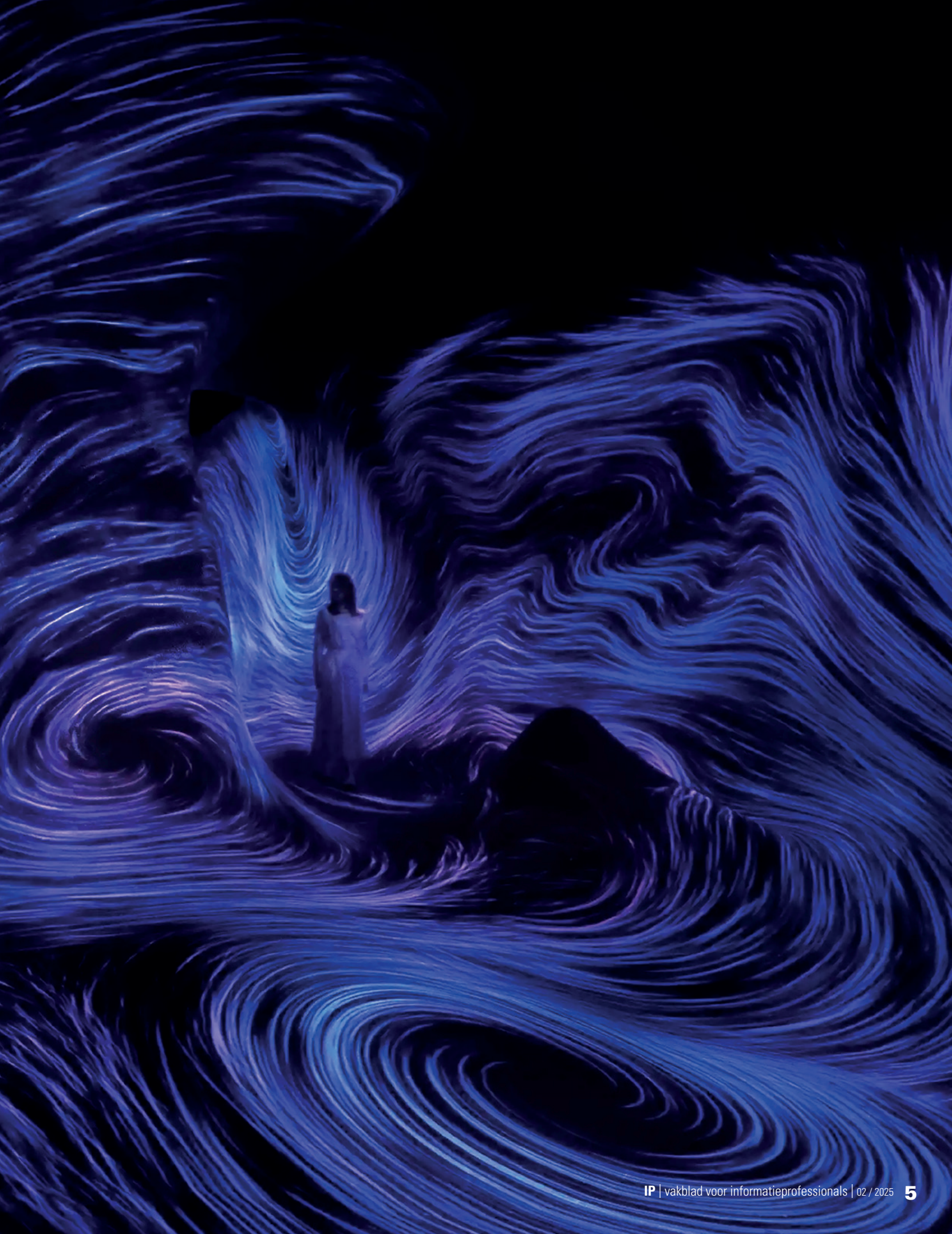
Intussen wordt generatieve AI gebruikt voor een ultrasmaakloze video van Trump over 'Gaza Riviera'. In het nieuws zie ik Gazanen samen de eerste iftar nuttigen op de puinhopen van hun dorp. De tranen springen me in de ogen. Wie nog beweert dat 'het wel los zal lopen' hoeft bij mij niet aan te komen.

GRENZELOOS

Interactieve installaties die veranderen door omgevingsfactoren zoals licht, lucht en water. Die met zicht, geluid en aanraking bezoekers aanmoedigen om hun manier van voelen, verbinden en interacteren met hun omgeving te vergroten. TeamLab ontwikkelt dit soort installaties al sinds 2001, toen het in Tokio werd opgericht.

Een internationaal collectief van kunstenaars, programmeurs, ingenieurs, computer graphic animators, wiskundigen en architecten dat de samenvloeiing van kunst, wetenschap, technologie en de natuurlijke wereld onderzoekt. 'Om de wereld om hen heen te begrijpen splitsen mensen deze op in onafhankelijke entiteiten met waargenomen grenzen ertussen. Wij proberen deze grenzen te overstijgen.' De werken van TeamLab zijn opgenomen in de permanente collecties van vele musea, waaronder de National Gallery of Victoria in Melbourne en het Museum of Contemporary Art in Los Angeles. Ook zijn er 'eigen' locaties, zoals in Tokio en vanaf volgende maand in Abu Dhabi (TeamLab Phenomena genoemd) – 17.000 vierkante meter met een keur aan interactieve installaties. Wat ver van Nederland wellicht, maar de website (teamlab.art) hint op Utrecht als volgende plek ('coming soon').

PUBLICSPACES ZET ZICH IN VOOR OVERSTAP NAAR ALTERNATIEF VIDEOPLATFORM PEERTUBE

PeerTube is een videoplatform dat de privacy van gebruikers respecteert, geen algoritmes gebruikt en vrij is van reclame. Omdat de drempel voor publieke organisaties om over te stappen nog hoog is, gaat PublicSpaces zich daarvoor inzetten.

PublicSpaces, het netwerk van publieke organisaties die samen strijden voor een internet gebaseerd op publieke waarden, wil de afhankelijkheid van big tech verkleinen. Dat gaat het de komende tijd doen voor video, met het project Peer Tube Spaces. SIDN fonds en het ministerie van Binnenlandse Zaken ondersteunen het project in samenwerking met onderwijsinstelling SURF. Beeld & Geluid, dat al ervaring heeft met PeerTube, biedt technische input en ondersteuning. 'We willen het eenvoudiger maken voor organisaties om hun eigen open source PeerTube-kanaal op te zetten. We proberen zoveel mogelijk hobbels weg te nemen, zowel technisch als organisatorisch', zegt Pepijn Lemmens, product owner van PublicSpaces.

Eigen PeerTube-server

PeerTube gebruikt volgens Lemmens geen 'ondoorzichtige algoritmes' om video's te ordenen, toont geen reclames en verzamelt geen data van gebruikers. 'Anders dan bij bijvoorbeeld YouTube of Vimeo is er niet één organisatie die de servers beheert waarop de video's worden opgeslagen, maar kan iedereen zijn eigen PeerTube-server inrichten en beheren. Zij kunnen video's naar keuze delen met andere PeerTube-servers. Zo ontstaat een federatie van servers en een gemeenschappelijk platform.'

NIEUWE ARCHIEFWET ALGEMEEN AANGENOMEN

De Tweede Kamer heeft vorige maand de nieuwe Archiefwet met 150 stemmen voor algemeen aangenomen. De oude Archiefwet wordt gemoderniseerd zodat deze beter is toegespitst op het digitale tijdperk.

In de nieuwe Archiefwet hebben Rijksoverheid, gemeenten en andere overheidsinstanties voortaan nog maar tien in plaats van twintig jaar de tijd om belangrijke informatie over te brengen

naar een archief. Hierdoor moet het archief actueel blijven en blijft cultureel erfgoed beter bewaard. Ook zijn overheden transparanter en krijgen bijvoorbeeld onderzoekers en journalisten eerder

toegang tot voor hen belangrijke gegevens.

Lobby van KVAN

De Koninklijke Vereniging Archiefsector Nederland (KVAN) lob-

byde in Den Haag onder meer voor de zorg om ontheffing van overbrenging, openbaarheid, kwaliteit van de professional en versterking van het toezicht. Daarover zijn moties en amendementen ingediend waarin minister Bruins (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) zich kon vinden tijdens de plenaire behandeling. Het wetsvoorstel gaat nu ter behandeling naar de Eerste Kamer. Voor de inwerkingtreding van de wet wordt gestreefd naar 1 juli 2026.

Het Nationaal Archief heeft handreikingen (nationaalarchief.nl/archiveren/kennisbank/openbaarheid) ontwikkeld om archiefvormers en archiefdiensten voor te bereiden op de regels.

Heb je nieuws te melden, een trend gespot of een tip die je graag wilt delen met collega-IP'ers? Laat het weten via redactie@informatie-professional.nl.

HEADLINES

- >> Britse kranten drukken dezelfde voorpagina af om te protesteren tegen AI-plannen overheid
- >> Erasmus-studenten krijgen toegang tot digitale bibliotheek voor vrijetijdsbesteding
- >> Musks eigen AI noemt hem de grootste verspreider van desinformatie op X, maar past het aan
- >> OpenAI krijgt toegang tot alle berichtgeving van Britse krant Guardian

De berichten achter de headlines en meer nieuws vind je op informatieprofessional.nl en in de nieuwsbrief van IP. <

'ALARMFASE ÉÉN'

Theater- en mediaondernemer Joop van den Ende plaatste een paginagrote advertentie in landelijke Nederlandse dagbladen met een oproep aan de politiek. Zijn boodschap: 'Bescherm Nederlandse media tegen de manipulatie van Amerikaanse techgiganten.'

RECORDAANTAL NIEUWE SPELERS IN 2024 VOOR CYBERSECURITYSPEL HACKSHIELD

HackShield, het spel waarmee kinderen spelenderwijs leren over internet en cybersecurity, had in 2024 175.000 nieuwe spelers. Een record, zo staat in de vorige maand gepubliceerde 'impactreportage'.

HackShield leert kinderen door middel van gamification en storytelling spelenderwijs over online gevaren en hoe ze zich daartegen kunnen beschermen. Deze aanpak heeft niet alleen invloed op de kinderen zelf, maar ook op hun ouders en grootouders die via hun jonge 'cyber agents' bewuster worden van online risico's, aldus de organisatie.

Door de steun van private partners zijn er verder meer dan tweehonderd gastlessen gegeven op scholen. 'Onze samenwerking met bedrijven en organisaties

heeft ervoor gezorgd dat kinderen ook in de klas leren over cyberveiligheid', zegt medeoprichter Emily Jacometti. 'Door deze educatieve initiatieven worden kinderen al op jonge leeftijd getraind in hoe ze zich online kunnen beschermen. Dat draagt bij aan een veiliger internet voor iedereen.'

Hulp van gemeenten

Daarnaast hebben gemeenten een essentiële rol gespeeld in de verspreiding van HackShield onder jonge internetgebruikers. Medeoprichter Tim Murck: 'Gemeenten helpen ons om lokaal

een verschil te maken. Door hun inzet kunnen we kinderen in het hele land bereiken en hen voorbereiden op een veilige digitale toekomst. Lokale initiatieven worden steeds vaker omarmd en kinderen worden gemotiveerd om hun kennis te delen met hun omgeving.'

In 2025 wil HackShield werken aan meer samenwerking tussen publieke en private partners, de samenwerkingen uitbreiden en nog meer gastlessen op scholen bieden. Ook kijkt HackShield naar een internationale stap. <

In gesprek met hoogleraar José van Dijck

Europa als beschermer digitale democratie

Al sinds het begin van haar carrière ziet José van Dijck de technologische ontwikkelingen elkaar in rap tempo opvolgen. In haar VOGIN-IP-keynotelezing pleit de universiteitshoogleraar voor een sterke positie van Europa te midden van grootmachten Amerika en China, door op stevige regulering in te zetten en zuivere alternatieven te ontwikkelen.

Anne van den Dool
Tektschrijver, auteur
en cultureel journalist

‘Veel bedrijven zouden niet kunnen functioneren zonder de tools van Microsoft, Meta en Google’

José van Dijck zit midden in het oog van de storm. Als universiteitshoogleraar Media en Digitale Samenleving aan de Universiteit Utrecht doet zij onderzoek naar sociale media en de impact van mediatechnologieën en techbedrijven op de digitale cultuur – en laat dat nu precies een veld zijn waarin de afgelopen maanden een reeks aan impactvolle gebeurtenissen plaatsvond.

Neem de steeds nauwere band tussen de Amerikaanse president Donald Trump en techgigant Elon Musk, maar ook de keuze van Meta om zijn content niet langer op waarheid te toetsen en de opkomst van het Chinese AI-platform DeepSeek – allemaal ontwikkelingen met reusachtige gevolgen, als je het de experts, onder wie Van Dijck, vraagt. ‘Dit is volgens mij mijn zestiende

van de tie

interview van dit jaar’, vertelt de hoogleraar op een woensdagmiddag op haar werkkamer in Utrecht. ‘Ik wijs mensen al heel lang op de groei-pijnen van de digitalisering, die ge-paard gaan met een intense machts-strijd tussen reusachtige ecosystemen die onze informatie- en datastromen willen controleren, maar nu lijkt het pas tot sommige mensen door te dringen wat dat in de praktijk bete-kent.’

Machtsconcentratie

Vergeet niet, benadrukt Van Dijck: machtsconcentratie in de media is van alle tijden. ‘Toen kranten nog de leidende vorm van informatievoorziening waren, lag daar een enorme macht. Het verschil met nu is dat de technologische systemen niet alleen een mondiaal bereik hebben, maar ook eindeloos veel complexer zijn geworden, en daarmee zelfs voor de grootste experts soms onnavolgbaar.’

Toch wordt Van Dijck nog steeds regelmatig geraadpleegd om de huidige technologische ontwikkelingen te duiden. Zo is ze geregeld te gast in de Tweede Kamer om uitleg te geven die vervolgens als basis dient voor beslissingen rondom wetgeving, bijvoorbeeld tijdens de coronacrisis. ‘We moeten onze wetten op feiten en analyses blijven baseren’, vertelt ze stellig. ‘Ik wil het werk van weten-

schappers niet alleen aan collega’s kunnen uitleggen, maar ook aan burgers. Dat we aan de universiteit aan dit soort vraagstukken werken met multidisciplinaire teams, met onder meer techneuten, juristen en sociale wetenschappers, helpt daarbij: we moeten elkaar blijven begrijpen.’

Van Dijck zag haar vakgebied de afgelopen decennia flink veranderen. Dat is ook terug te zien in haar titel: eerder was ze hoogleraar Televisie, daarvoor docent Journalistiek en Visuele Media. ‘Mijn vakgebied groeide mee met de technologie. Tegelijkertijd is er altijd een gemene deler geweest: de invloed van die technologie op de samenleving.’

Afhankelijkheid big tech

Die invloed is vandaag de dag groter dan ooit: geen organisatie kan nog zonder technologische hulpmiddelen. Die afhankelijkheid is op zich geen groot probleem, beweert Van Dijck. ‘Wel zorgelijk is de grote macht die bigtechbedrijven daarbinnen hebben verworven: veel organisaties zouden niet kunnen functioneren zonder de tools van Microsoft, Meta en Google. Die bevinden zich allemaal op grote afstand van hun gebruikers, waardoor het heel ingewikkeld is invloed uit te oefenen op wat zij produceren en onder welke voorwaarden. Dat creëert een

‘Mijn vakgebied groeide mee met de technologie. Tegelijkertijd is er altijd een gemene deler geweest: de invloed van die technologie op de samenleving’

machtspositie waarvan veel staten en burgers hinder kunnen ondervinden.’

De laatste maanden is die afhankelijkheidsrelatie steeds duidelijker geworden. ‘We hebben een paar grote digitale ecosystemen op deze wereld: het Chinese en het Amerikaanse. Het grote verschil tussen deze twee is dat het ene wordt gedomineerd door de staat en het andere door de markt. Met name de Amerikaanse markt wordt gedomineerd door een aantal gigantische techbedrijven die bijna niet meer van de troon te stoten zijn: Alphabet, Amazon, Apple, Meta en Microsoft. Daarvan ondervinden we elke dag de gevolgen. Zij trekken meer en meer macht naar zich toe, zeker nu ze zijn gaan samenwerken met president Trump. Ook China oefent invloed uit op de Europese situatie, bijvoorbeeld door sociale media als TikTok en AI-tools als DeepSeek te ontwikkelen en te verspreiden via de Europese markt.’

Speciale positie Europa

Deze positie van Europa te midden van grootmachten China en Amerika kan op twee manieren uitpakken, stelt Van Dijck: ons continent kan in een hoek worden gedrukt of het kan juist een sleutelrol vervullen in het creëren van een alternatief digitaal ecosysteem. ‘Binnen het mondiale technologische stelsel hebben wij een speciale positie: bij ons domineert niet de markt of de staat, maar zijn burgers en *civil society*-organisaties een belangrijke pijler van de democratie. Om die burgers te beschermen zetten we sterk in op het reguleren van technologie door middel van wetgeving, en daarmee oefenen we ook invloed uit op die twee grootmachten die naast ons in de ring staan.’

In haar aanstaande VOGIN-IP-keynote wil Van Dijck benadrukken hoe belangrijk het is om die positie te benutten. ‘Een sterk Europa is nodig om wereldwijd de balans tussen staat, markt en burgers terug te krijgen. Dat kan via drie routes: niet alleen door te reguleren, maar ook door te investeren in alternatieve

‘Eén hack kan ervoor zorgen dat we allemaal een probleem hebben. We moeten af van de afhankelijkheid van big tech’

Over José van Dijck

José van Dijck is universiteitshoogleraar Media en Digitale Samenleving aan de Universiteit Utrecht. In 2021 won zij de prestigieuze Spinoza-prijs van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). Van 2015 tot 2018 was zij president van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW). Zij ontving eredoctoraten van de Universiteit van Lund (Zweden, 2019) en de Universiteit van Oslo (2024). Haar boeken, *The Culture of Connectivity. A Critical History of Social Media* (2013) en *The Platform Society. Public Values in a Connective World* (2018, met Thomas Poell en Martijn de Waal), werden vertaald in onder andere het Italiaans, Spaans en Chinees.

technologie en door beleid te voeren om onze digitale infrastructuur onafhankelijk te krijgen en te houden. Dat betekent dat we een systeem moeten bouwen, gebaseerd op publieke waarden als transparantie, veiligheid en privacy.'

Onderwijs als voorbeeld

In haar keynote staat Van Dijck stil bij de vraag wat we in Europa al goed doen en waar verbetermogelijkheden liggen. 'Kijk bijvoorbeeld naar het onderwijs: daarin willen we het liefst een zo open mogelijke infrastructuur creëren waarin docenten leermaterialen met elkaar kunnen delen, zodat niemand het wiel opnieuw hoeft uit te vinden. Het resultaat: een open, veilig, effectief en toegankelijk platformstelsel. Daarvoor hebben we heldere afspraken nodig, maar ook partijen die de plannen in lijn met onze waarden willen uitvoeren. Zo kunnen we het dus ook organiseren: niet de samenleving moet zich aanpassen aan het systeem, maar andersom.'

Vuist maken

Europa kan, kortom, een cruciale rol spelen op het wereldtoneel in het maken van wetgeving en het stellen van toezicht. Dat kunnen we van Nederland alleen niet verwachten, vindt Van Dijck. 'Ons land is veel te klein om tegenwicht te kunnen bieden aan de bigtechbedrijven in Amerika. Sterker nog: de Nederlandse overheid is voor negentig procent afhankelijk van hun systemen.' Europa is wel sterk genoeg om een vuist te maken, denkt Van Dijck. 'Wij hebben normen en waarden die we ook graag toegepast willen zien

'Een sterk Europa is nodig om wereldwijd de balans tussen staat, markt en burgers terug te krijgen'

in systemen die buiten ons worden gecreëerd. Wanneer dat niet lukt, moeten we overgaan tot het ontwikkelen van alternatieven. Daarin kan Nederland, naast andere vooruitstrevende landen, wel een sleutelrol vervullen. Coöperatie SURF heeft bijvoorbeeld een waardenwijzer gemaakt voor digitalisering in het onderwijs, en in Duitsland is Next-Cloud ontwikkeld als open-sourceplatform waar docenten met elkaar kunnen samenwerken.'

Zelf is Van Dijck betrokken bij PublicSpaces, een netwerk van publieke organisaties die samen strijden voor een internet gebaseerd op publieke waarden. Onder meer de biblio-

theeksector, Beeld & Geluid en verschillende omroepen zijn partners.

Geen calimero complex

Met de reguleringsschappen die Europa zette, oefende zij de afgelopen jaren sterke invloed uit op het digitale veld. 'Europa moet zich geen calimero voelen', zegt de professor. 'We moeten ons afvragen wat onze eigen waarden zijn en zelf alternatieven ontwikkelen die niet louter gebaseerd zijn op winst, efficiëntie en de verzameling van zoveel mogelijk particuliere data, zoals de huidige standaardtools. Europa is bijvoorbeeld de eerste geweest die privacy serieus is gaan nemen door de AVG

'We moeten een systeem bouwen, gebaseerd op publieke waarden als transparantie, veiligheid en privacy'

(Algemene verordening gegevensbescherming, red.) in het leven te roepen. We moeten niet vergeten dat we een grote markt zijn met meer dan vijfhonderd miljoen gebruikers – die kun je niet zomaar links laten liggen.’

Krachten bundelen

Europa blijft zich op dit vlak doorontwikkelen, bijvoorbeeld met de Verordening digitale diensten, ook wel bekend als de Digital Services Act (DSA). Deze regelgeving stelt techbedrijven verantwoordelijk voor het modereren van de content die op hun platforms wordt geplaatst, waardoor minder desinformatie zou moeten ontstaan. Het is een welkome tegenbeweging ten opzichte van de stappen die Meta en X de afgelopen maanden namen om juist minder onafhankelijke controles uit te voeren. ‘Uit zulke situaties blijkt hoe belangrijk het is dat we zelf in Europa systemen bouwen, bijvoorbeeld op het gebied van AI en sociale media’, benadrukt Van Dijck. ‘Dat kan ook met minder middelen – als we de krachten maar bundelen. Op die manier trekken we ook talent in Europa dat nu naar het buitenland vertrekt. Daarnaast houden we zo de controle in plaats van alles te outsourcen naar Microsoft en Google.’

Een andere sterke zet is de AI-verordening (AI Act), die in augustus 2024 werd aangenomen door het Europees Parlement. ‘AI muteert nu in een razend tempo, een snelheid die de wetgeving niet bijhoudt. Van Amerika of China hoeven we geen juridische stappen te verwachten: zij willen de markt en de staat zoveel mogelijk ruimte geven. We moeten niet achter de technologie aan hollen. Als je pas aan de slag gaat als je de uitwassen ziet, ben je te laat.’

‘Bigtech-bedrijven trekken meer en meer macht naar zich toe, zeker nu ze zijn gaan samenwerken met president Trump’

‘We moeten niet achter de technologie aan hollen. Als je pas aan de slag gaat als je de uitwassen ziet, ben je te laat’

Geopolitieke ontwikkelingen

Al deze ontwikkelingen staan niet op zichzelf, benadrukt Van Dijck. ‘Ze zijn onderdeel van wereldwijde geopolitieke ontwikkelingen, waarin techmiljardairs een overheidsapparaat kunnen binnenstappen en daar alles kunnen ruïneren. De gevolgen zijn gigantisch: nog nooit hebben we zo’n verwickeld ecosysteem gekend, waarin alles met elkaar in verbinding staat. Eén hack kan ervoor zorgen dat we allemaal een probleem hebben. Dat is de consequentie van een systeem met zulke gecentraliseerde machten aan het roer, die ver bij ons vandaan zitten en voor veel geld hun diensten verkopen. Van die afhankelijkheid moeten we af.’

Dat begint met het samen veel kritischer inkopen van digitale systemen. ‘De meeste publieke organisaties besteden een substantieel percentage van hun *funding* aan digitale systemen. Samen kunnen zij harde voorwaarden stellen aan bijvoorbeeld transparantie, veiligheid en democratische controle; als daar niet aan wordt voldaan, moeten we op zoek naar alternatieven.’

Ook duurzaamheid in het gebruik van digitale tools is essentieel. ‘AI heeft de energiekosten nog eens enorm doen stijgen. Des te belangrijker is het om goed na te denken over het nut van deze technologieën: waarom gebruiken we ze precies? We lopen maar achter het nieuwste van het nieuwste aan zonder na te denken over de noodzaak. Natuurlijk heeft het gebruik van kunstmatige intelligentie voordelen, bijvoorbeeld bij het detecteren van kwaadaardige kankercellen, maar daar hoort het verspreiden van desinformatie niet bij.’

Nieuwe generatie

Van Dijck is inmiddels 64 en ziet haar pensioen dus naderen. ‘Mijn

carrière loopt ten einde, maar ik zal me altijd voor dit onderwerp blijven interesseren. Wel vraag ik me af hoe lang ik de ontwikkelingen nog zal kunnen bijhouden: de complexiteit van technologie is dusdanig toegenomen dat het voor één mens getraind in één discipline bijna niet meer te overzien is.’

De hoogleraar klinkt misschien pessimistisch. Toch koestert ze ook hoop. ‘Ik kijk vol bewondering naar de jonge generatie onderzoekers die we door de jaren heen steeds interdisciplinairder hebben opgeleid, en waardoor ze beter oog hebben voor complexe structuren. Ik heb moeten meegroeien met alle technologieën die we nu kennen, zij zitten daar meteen al helemaal in. Ik hoop dat zij vernieuwing gaan brengen en mijn stokje gaan overnemen.’

Je vindt dit artikel inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl. <

vogin

IP vakblad voor informatieprofessionals

Het verhaal van José van Dijck live bijwonen? Haak dan aan bij de VOGIN-IP-lezing, het evenement voor informatieprofessionals over zoeken & vinden van informatie, op 27 maart in de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA).

> Het volledige programmaoverzicht vind je op vogin-ip-lezing.net/programma-2025.

> De VOGIN-IP-lezing is het gezamenlijke evenement van Stichting VOGIN en vakblad IP. Dit jaar vindt de dertiende editie plaats, de vorige was op 18 april 2024.

Deel 13 artikelenserie over kunstmatige intelligentie

Hoe **China** de AI-spelregels **herschrijft**

Wat is de impact van AI op het informatiedomein? In een reeks artikelen wordt ingegaan op veranderingen in de organisatieprocessen, de informatieprofessie en het persoonlijke informatiewerk ten gevolge van kunstmatige intelligentie. Dit is het dertiende deel dat inzoomt op de recente consternatie rond Chinese AI-modellen en de eerste ingrijpende consequenties voor organisaties en de informatieprofessie.

Simon Been

Directeur van het Papieren Tijger
Netwerk en spreker/trainer/auteur
over AI in het informatiedomein

Het is nooit saai in AI-land. 2025 is nog maar luttele weken oud en nu al historisch. We leven in een vreemde nieuwe wereld als the land of free trade & free speech strooit met handelsbarrières en censuur, maar dat het rode rijk van de lange muur en de grote firewall de vroedvrouw zou zijn voor de grootste democratisering uit de geschiedenis van het meest elitaire goed ter wereld, kennis ...

Ja, het gaat hier over AI uit China. In het vierde weekend van 2025 leverde de Chinese AI-industrie haar visitekaartje af, en prompt de maandag erna verloor Wall Street 1000 miljard dollar aan waarde in AI-gerelateerde bedrijven. We wisten al dat Tencent en met name Baidu en Alibaba, de Chinese tegenhangers van Facebook, Google en Amazon, met hun eigen AI-modellen redelijk konden bijblijven zonder opmerkelijk te zijn. Maar dat een kleine startup in één keer met een AI-model zou komen dat 'beter' en vele malen efficiënter zou zijn dan de regerende kampioen ChatGPT had niemand zien aankomen. Pikant detail: DeepSeek – want zo heet het – werkt supermakkelijk, is ook in het Nederlands én gratis.

Revolutie van slimme efficiëntie

Daar bleef het echter niet bij in die laatste dagen van het Jaar van de Draak dat 28 januari eindigde: de dag na de crash introduceerde het anderhalf jaar oude Chinese bedrijf Moonshot AI zijn geavanceerde model: Kimi. Dit multimodale AI-model k1.5 kan op het niveau van GPT-4 zowel beeld als tekst verwerken. Moonshot AI staat nu net als DeepSeek in de Champions League van de AI-industrie. Direct daarna, op de eerste dag van het Jaar van de Slang, lanceerde het gevestigde Alibaba zijn nieuwste Qwen-model (2.5-Max), beter dan GPT-4o en ook geschikt voor tekst en beeld. De AI-

'Dat een kleine startup met een AI-model zou komen dat vele malen efficiënter zou zijn dan ChatGPT had niemand zien aankomen'

'De rollen lijken omgedraaid: agile USA lijkt plotseling de stugge, kwetsbare mammoettanker, en het trage China de wendbare jonk'

industrie schudt op haar grondvesten. Jarenlang dachten we dat de sleutel tot AI-superioriteit lag in brute rekenkracht en ongekende hoeveelheden data. Hoe groter, hoe beter, was de onbetwiste regel van het spel. En 'steeds beter' is erg belangrijk, want AI kent zoals we weten nog de nodige beperkingen en keerzijdes. Kortom, wie de meeste miljarden had voor de beste Nvidia-chips en de grootste datacenters zou winnen. DeepSeek en Kimi hebben deze aanname in een paar dagen tijd verpulverd.

Wat blijkt? Efficiëntie wint het van brute kracht. DeepSeek levert resultaten die zich kunnen meten met GPT-4, maar draait op een fractie van de rekenkracht. De reden? Optimalisaties in de software, betere algoritmes en slimmere implementatie van bestaande technologieën. Dit betekent dat AI niet alleen toegankelijker wordt, maar ook aanzienlijk minder energie verslindt. De gigantische AI-modellen uit het Westen beginnen er zomaar log en inefficiënt uit te zien. Daarmee lijken de rollen omgedraaid: agile USA lijkt plotseling de stugge, kwetsbare mammoettanker, en het trage China de wendbare jonk.

Kleinere ecologische voetafdruk

DeepSeeks aanpak heeft niet alleen geleid tot een efficiënter model, maar ook tot een significante vermindering van de ontwikkelingskosten. Met een investering van naar eigen zeggen 5,6 miljoen dollar heeft het een model gecreëerd dat vergelijkbaar is met GPT-4, terwijl OpenAI daarvoor meer dan 3 miljard dollar nodig had. Bovendien heeft DeepSeeks model een veel kleinere ecologische voetafdruk. Het energieverbruik is volgens eigen zeggen met 90 procent verminderd en de CO₂-uitstoot is met 92 procent gedaald in vergelijking met traditionele AI-modellen. In een eerder artikel in deze serie kon je lezen hoe de AI-gi-

ganten druk bezig waren kerncentrales op te kopen. Waar eerder werd aangenomen dat de groei van AI zou leiden tot een exponentiële toename van het energieverbruik, tonen de nieuwe efficiënte modellen aan dat dit niet het geval hoeft te zijn. De energie-industrie

DeepSeek R1 versus ChatGPT o1

DeepSeek onderscheidt zich van andere AI-modellen door zijn geavanceerde redeneervaardigheden en logische aanpak, vooral in complexe probleemoplossing. Je ziet dat direct, want je kijkt mee terwijl het 'hardop' denkt en zichzelf evalueert voordat er antwoord wordt gegeven. Ook wordt menselijk denkgedrag nagebootst door *trial-and-error learning*. Bovendien wordt maar een fractie van het werkgeheugen daadwerkelijk gebruikt door slimme selectie vooraf. Dat verklaart meteen waarom DeepSeek dertig keer efficiënter is.

Maar het is zeker niet zo'n manus-van-alles als ChatGPT o1. Vergeet dus alle o1-opties als geheugen, werken in projecten, automatische taakuitvoering en voice mode. Gebruik het ook niet voor het maken van afbeeldingen of voor creatief schrijven of langere, contextgevoelige 'conversaties'. DeepSeek R1 is vooral geschikt voor onderzoek, complexe data-analyse en technische probleemoplossing, waar traditionele modellen vaak tekortschieten in diepgang en controleerbaarheid.

kijkt met grote ogen toe hoe dit proces zich ontwikkelt.

Geopolitieke paradox

Amerika wilde China's technologische opmars vertragen door restricties op te leggen. Geen geavanceerde chips meer voor Beijing, geen westerse steun bij de ontwikkeling van AI-modellen. Maar zoals wel vaker gebeurt met politieke sancties is het effect omgekeerd. Terwijl Washington worstelt met de vraag of TikTok verboden moet worden, downloaden miljoenen Amerikanen vrolijk Chinese AI-modellen die via de browser toegankelijk zijn. En terwijl Silicon Valley zich zorgen maakt over de waardedaling van AI-aandelen, hebben Chinese bedrijven een voor-sprong genomen in efficiëntie en toegankelijkheid. De 'AI-wapenwedloop' die men wilde afremmen, is nu in volle gang, met China als onverwachte koploper. Het land integreert AI zelfs al op grote schaal in industrie, diensten en dagelijks leven en investeert fors in AI-innovaties.

Mede daardoor – en dat werd wel voorspeld, maar niet het razende tempo ervan – hebben Chinese bedrijven, zoals Huawei en Baidu, geïnvesteerd in de ontwikkeling van eigen AI-chips,

'De nieuwe efficiënte AI-modellen tonen aan dat een exponentiële toename van het energieverbruik niet het geval hoeft te zijn'

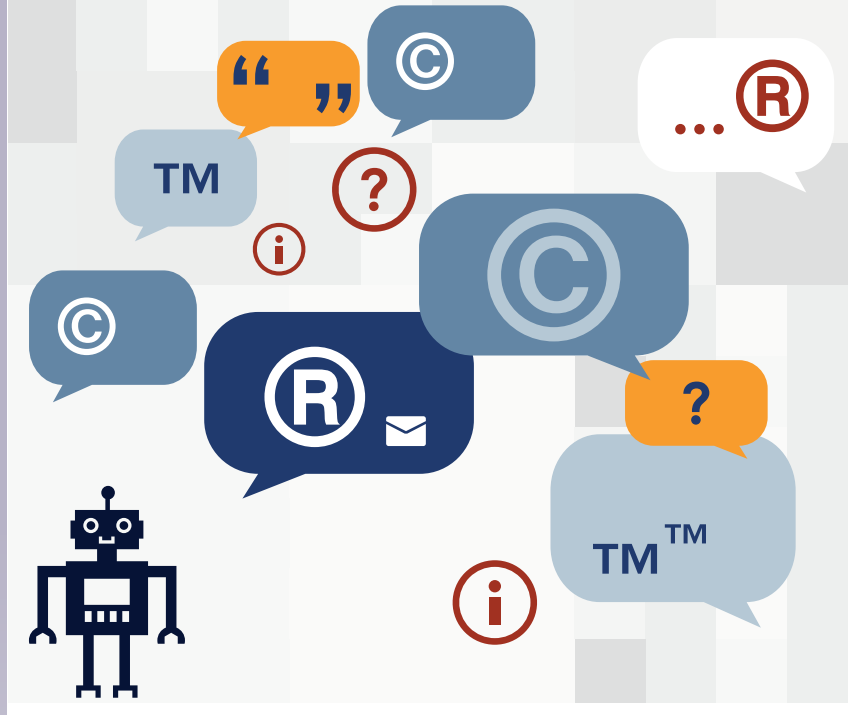
'China heeft een reputatie van staatscontrole, maar het Westen heeft evengoed een probleem met transparantie'

zoals de Ascend 910B en Kunlun Gen 2, die concurreren met westerse tegenhangers. Ook hebben Chinese bedrijven manieren gevonden om de Amerikaanse beperkingen te omzeilen. Zo maken ze gebruik van cloudservices buiten China om toegang te krijgen tot geavanceerde rekenkracht.

Democratisering van kennis?

Op het eerste gezicht lijkt AI nu echt voor iedereen toegankelijk – hoeveel democratischer kan kennis worden? Het klinkt als een droom voor iedereen die informatie wil ontsluiten zonder afhankelijk te zijn van dure abonnementen of exclusieve toegang. Er zit echter een dikke adder onder het gras. Chinese AI is niet per se vrij. Censuur en overheidscontrole zijn diepgeworteld in het Chinese technologische ecosysteem. Als je zoekt naar bepaalde gevoelige onderwerpen krijg je geen onbeperkte toegang tot informatie. Recente tests met DeepSeek hebben aangetoond dat het model gevoelige onderwerpen vermijdt of de officiële lijn van de Chinese overheid volgt. Zo geeft het summiere of ontwijkende antwoorden op vragen over de protesten op het Tiananmenplein en de politieke status van Taiwan.

Dus: hoe democratisch is democratisering als de inhoud wordt gefilterd? Dat is een vraag die sowieso al sinds 20 januari speelt nu Washington met hoge snelheid ambtenaren ontslaat die met 'gevoelige onderwerpen' bezig zijn, terwijl tegelijkertijd desinformatie weer een megafoon krijgt door het afschaffen van factcheckers en contentmoderatie door socialemediatsaars. Uiterst lastig voor de gebruikers. Het is immers niet altijd duidelijk wanneer (en door wie) iets als 'gevoelig' is bestempeld en is gecensureerd. Zo heeft een audit door NewsGuard – een organisatie die nieuws- en informatiebronnen beoordeelt op betrouw-

‘We wantrouwen China om zijn controle, maar accepteren veelal dat Amerikaanse bedrijven onze data gebruiken zonder inspraak’

baarheid en transparantie – aange- toond dat DeepSeeks chatbot ook in veel niet voor de hand liggende ge- vallen de lijn van Beijing volgt, waardoor alles wat met nieuws te maken heeft verdacht wordt. Het vergelijken van dat soort antwoorden van DeepSeek met die van andere chatbots biedt voor westerlingen wel een interessant kijkje in de denkwereld van Beijing, maar maakt de standaardversie van Deep- Seek voor ons eigenlijk onbetrouw- baar.

Privacy en transparantie

Een andere grote zorg rondom Chi- nese AI is privacy. Wie heeft toegang tot de data? Waar worden prompts en gegenereerde antwoorden opgeslagen? De ironie is dat het Westen in deze discussie ook niet zonder blaam is. OpenAI en Google trainen hun model- len op datasets waarvan eigenaren en gebruikers vaak geen idee hebben dat hun gegevens worden gebruikt. Meta bouwt AI’s die werken op een einde- loze stroom openbare en private data. Waar ligt de grens tussen verantwoord gebruik en datadiefstal? (Zie ook ka- der ‘De pot verwijt de ketel’).

China heeft een reputatie van staats- controle, maar het Westen heeft even- goed een probleem met transparantie. Het fundamentele verschil is: we wan- trouwen China om zijn controle, maar accepteren veelal dat Amerikaanse be- drijven onze data gebruiken zonder in- spraak. Toch is het anders of het com- merciële bedrijven zijn die met je data

aan de haal gaan, of dat een overheid is die systematisch informatie ver- zamelt met als mogelijk doel je samenleving te ontwrich- ten of in elk geval de zwakke punten bloot te leggen.

Zo ontdekte Feroot Security dat Deep- Seek computercode bevat die in staat is om logingegevens van gebruikers naar China Mobile te stu- ren, een staatsbedrijf dat in de VS verboden is vanwege nationale veiligheidszorgen. Andere cybersecurityexperts hebben dat bevestigd. Hoewel tijdens tests in Noord-Amerika geen daadwer- kelijke gegevensoverdracht werd waar- genomen, benadrukt deze bevinding het risico dat door de staat gecontro- leerde digitale diensten gevoelige ge- bruikersgegevens kunnen verzamelen.

Toch veilig gebruiken

In alle hectiek van de berichtgeving wordt vaak over het hoofd gezien dat DeepSeek ook om andere reden- nen opmerkelijk is. Eerlijk is eerlijk: het model verdient punten met de eigen openheid. In tegenstelling tot de Amerikaanse tegenhangers windt het bedrijf geen doekjes om de manier waarop wordt omgegaan met jouw data. De gebruiksvoorwaarden zijn helder geschreven en vertellen onom-

‘Europa doet uiteraard zijn best in ons aller belang, maar hoe concurreer je met andere grootmachten als zij met vrijere spelregels werken?’

wonden wat er gebeurt. Belangrijker nog zijn drie additionele punten: het is open source, je kunt een versie op je eigen apparatuur draaien en via be- trouwbare derden.

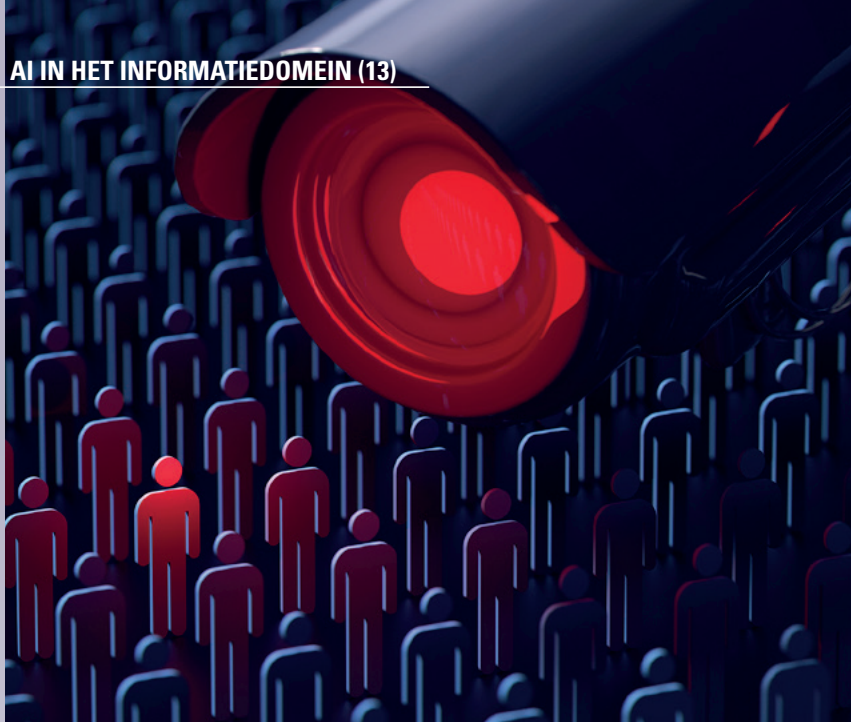
Dat DeepSeek R1 open source is stelt ontwikkelaars in staat om de code te inspecteren en aan te passen. Zelfs het verbeteren van prestaties in be- paalde domeinen of het verminderen van ongewenste bias is mogelijk. Mits je natuurlijk diepgaande technische kennis hebt en begrip van machine learning. Nog boeiender is dat je vrij simpel kunt voorkomen dat je invoer- data worden gedeeld met DeepSeek of andere externe partijen, inclusief de Chinese overheid. Dat komt door de mogelijkheid om DeepSeek elders te draaien, dus niet op de Chinese servers. Je houdt dan grip op

je eigen vragen, antwoor- den en documenten. Dat doe je door een kleine versie op je eigen computer te gebrui- ken of, een stuk simpeler voor de gewone gebruiker, door DeepSeek te bevragen via een andere AI-aanbie- der zoals Perplexity.

(Let wel: onderlig- gende data (trainings- gegevens) vormen de ken- nisbasis van het model, dat ongetwijfeld is getraind op door de Chinese overheid goedgekeurde da- tasetts. Dit betekent dat zelfs als je de censuurfilters zou verwijderen, het mo- del nog steeds niet goed kan antwoor- den op onderwerpen waar het nooit over is getraind.)

Knierflex: verbieden!

Alle nuances terzijde, in reactie op de vele zorgen heeft de Italiaanse ge- gevensbeschermingsautoriteit, de Garante, de toegang tot DeepSeek in het land geblokkeerd vanwege een gebrek aan transparantie over de verwerking van persoonlijke gegevens. De autoriteit heeft ook een onderzoek ingesteld naar de praktijken van het bedrijf. Andere Europese toezichthouders, zoals die in Frankrijk en Ierland, hebben eveneens

vragen gesteld over de gegevensverwerking door DeepSeek.

Wat te doen, strengere regelgeving en transparantie in de AI-industrie wereldwijd? Bedrijven nog meer verantwoordelijk houden voor hun gegevensverzamelings- en gebruikspraktijken om de privacy en rechten van gebruikers te waarborgen? Idealiter 'ja' natuurlijk, maar is er nog iemand

De pot verwijt de ketel

OpenAI zegt bewijs te hebben gevonden dat DeepSeek hun GPT-4 model heeft gebruikt om R1 te trainen. De Chinezen zouden een techniek genaamd 'distillatie' hebben toegepast, waarbij een kleiner AI-model wordt getraind door gebruik te maken van de output van een groter, geavanceerder model. Dat stelt ontwikkelaars in staat om met beperkte middelen modellen te creëren die vergelijkbare prestaties leveren als grotere tegenhangers. Mijn eigen tests suggereren iets soortgelijks: net als ChatGPT komt DeepSeek met de ongebruikelijke naam Lina bij het genereren van fantasieverhalen. Zeker geen bewijs, maar wel opmerkelijk. Hoe het ook zij: OpenAI zelf heeft zijn modellen getraind op enorme hoeveelheden online data, vaak zonder expliciete toestemming van de auteurs, dus de ironie druift af van hun verwijt. Tevens bewijst het nogmaals dat OpenAI allesbehalve 'open' is, in schril contrast met open source DeepSeek.

die gelooft dat dat gaat werken? En wat is de keerzijde? De AVG heeft privacy bovenaan de agenda geplaatst, maar praktisch gezien voor veel mensen vooral geleid tot dagelijkse rompslomp, zoals het geërgerd wegstippen van cookiebanners en in ruil daarvoor juridische goedkeuring geven aan nog meer vormen van tracking dan vroeger. Moeten we straks bij elke vraag aan AI door een soortgelijke molen? En Europa doet uiteraard zijn best in ons aller belang, maar hoe concurrer je economisch met die andere grootmachten (en de rogue states) als zij met vrijere spelregels werken?

Gevolgen maatschappij

Een nieuwe vraag klinkt: wordt de wereld te groot en te complex voor ons? Lopen we aan tegen de grenzen van ons vermogen om de ontwikkelingen bij te benen en ons wereldbeeld daaraan bij te stellen? Zijn we het overzicht kwijt op mogelijke acties en reacties en de gevolgen daarvan op langere termijn? Het bizarre van AI is dat het een katalysator is van veranderingen in verschillende richtingen: enerzijds vergroot het de maatschappelijke complexiteit en verandernelheid enorm, anderzijds biedt het juist ook opties

'Zelf beheerde opensource-modellen lijken een verleidelijke en haalbare optie om binnen de organisatie in te voeren'

'De roep om meta-modellen zal niet lang uitblijven: een AI die per type vraagstuk zelf kiest welk model van welke leverancier wordt gehanteerd'

om orde in die chaos te scheppen. Tegelijkertijd blijft het een instrument dat onmiskenbaar feilbaar is en menselijk toezicht vereist. Waar blijf je dan als de mens de kluts kwijt is en in het duister tast?

En op de kortere termijn: bondgenoot USA neemt niet alleen steeds meer afstand van ons, maar verliest kennelijk ook het AI-monopolie. Wat betekent dit voor Europa's stellingname in het geopolitieke krachtenveld? Ik schreef al eerder over de AI-oorlog tussen EU en VS. Gooien we daar een schep bovenop? Kiezen we voor de weg van de restricties? Of focussen we ons op samenwerking met ontwikkelaars, ongeacht hun vestigingsland? Geeft DeepSeek hoop dat Europese AI-troeven als het dappere Mistral toch nog onze eer hoog kunnen houden (ook al is dat inmiddels een Microsoft-protégé)?

Gevolgen organisaties

Deze nieuwe golf in de AI-tsunami heeft de nodige consequenties voor organisaties. Meer dan je op het eerste gezicht zou zeggen.

Gecombineerd met andere recente ontwikkelingen levert het een fascinerend beeld op van de toenemende impact van AI: plussen

en minnen. En dan heb ik het nog niet eens over de verbeterde probleemoplossing die de modellen introduceren. Een volgend artikel duikt verder in de impact op organisaties, maar hieronder staan vast wat highlights. Staar je daarbij trouwens niet blind op de Chinese bias, DeepSeek is slechts het begin van de nieuwe golf.

- > AI wordt krachtiger en aanzienlijk goedkoper en daarmee aantrekkelijker om snel te introduceren binnen organisaties.
- > Zelf beheerde opensourcemodellen lijken ineens een verleidelijke en haalbare optie om binnen de organisatie in te voeren.
- > Interesse in en gebruik van AI door medewerkers binnen organisaties ne-

men versneld toe, wat risico's én de roep om corporate AI versterkt.

- > De afhankelijkheid (of zo je wilt wurggreep) van OpenAI, Google, Microsoft en Nvidia vermindert.
- > DeepSeek en andere niet-westerse taalmodellen leiden ons eindelijk richting globalisering van de vraagbare informatie.
- > Bedrijven en overheden kunnen kiezen voor AI die niet onder Amerikaanse wetgeving valt.
- > AI-systemen gaan verschillende antwoorden geven, gebaseerd op verschillende kennisystemen.
- > De toch al zo essentiële check op betrouwbaarheid van datasets en uitspraken wordt nog belangrijker.

DeepSeek verandert wie AI controleert, hoe AI redeneert en welke kennisstromen dominant zijn, maar vooral ook hoe snel en in welke vorm AI organisaties binnenkomt. Tegelijkertijd is de complexiteit van de materie opnieuw verhoogd en zal de roep om metamodellen niet lang uitblijven: een AI die per type vraagstuk zelf kiest welk model van welke leverancier wordt gehanteerd. Microsoft, Perplexity en Apple zitten al op dit spoor. Niet voor niets doen bedrijven als OpenAI er alles voor om nummer 1 te zijn en blijven. De race wordt dus nóg intenser.

Gevolgen informatieprofessionals

Maak je borst maar nat. We worden vaker betrokken bij de selectie, de implementatie en het beheer van deze systemen. Maatwerk neemt toe en daar-

mee onze rol als schakel tussen technici en beleidsmaker als het gaat om informatiebetrouwbaarheid. Zowel informatiebeheer als informatieanalyse krijgen te maken met meer diversiteit in bronnen en datagovernancevraagstukken. Onze bestaande systemen raken razendsnel achterhaald, maar AI toevoegen is een wespennest voor aanbieder, gebruiker en inkoper. En toch zal de organisatie dat willen. Ga zo maar door. Zie verder ook dat volgende artikel. Zorg dat je niet buiten spel komt te staan.

Duik in de nieuwe golf

De AI uit China heeft het landschap op zijn kop gezet. Efficiëntie wint het van brute kracht. Openheid (zij het met een Chinees randje) wint het van exclusiviteit. Het ideaal van de kennisdemocratie lijkt haalbaar te worden en de vraag is hoe groot de rol van niet-westerse AI wordt. Een nieuwe golf van betere maar vooral ook goedkopere en makkelijker inpasbare AI spoelt al om ons heen.

Je kent misschien mijn stellingname: ga er zelf mee aan de slag. Het is essentieel voor informatieprofessionals om actief te experimenteren met AI-technologieën. Pas dan kun je de mogelijkheden en beperkingen begrijpen, erover meepraten en adviseren, en het effectief toepassen in je dagelijkse werkzaamheden.

Dit artikel vind je inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl. <

'Maatwerk neemt toe en daarmee onze rol als schakel tussen technici en beleidsmaker als het gaat om informatiebetrouwbaarheid'

De voorgaande delen van deze serie lezen?

Je vindt ze in het archief op informatieprofessional.nl.

> **Deel 1:**

Je staande houden 'in de AI Wars'

> **Deel 2:**

Manusje-van-alles en sparringpartner

> **Deel 3:**

Impact AI op functies en taken in de informatieprofessie

> **Deel 4:**

Magistrale magie – EU versus AI

> **Deel 5:**

Drie praktijkgevallen: Interactie, Metadata en Structurering

> **Deel 6:**

Nieuwe ambities en rollen voor de informatieprofessie

> **Deel 7:**

Omggaan met AI – vier cases

> **Deel 8:**

Met de snelheid van AI

> **Deel 9:**

Over knellende wetten en een informatieoorlog in wording

> **Deel 10:**

Waarom AI zo controversieel is

> **Deel 11:**

AI in de praktijk & de dood van het vraagteken?

> **Deel 12:**

Bewustwording rond AI – silver bullet of cirkelzaag?

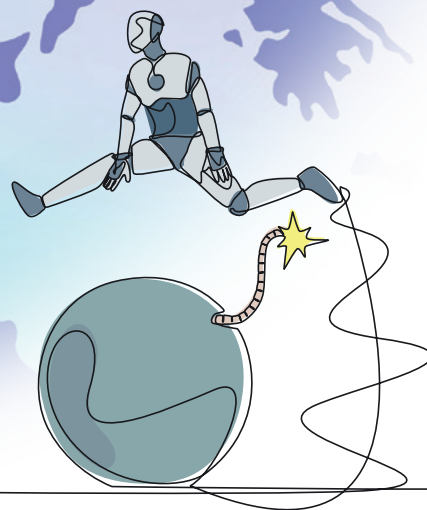
Europees alter waardenloos tech

De voortekenen waren er al, maar sinds Trump samen met big tech de scepter zwaait in de Verenigde Staten en hun invloed ver daarbuiten voelbaar is, moeten Nederland en Europa het heft op digitaal gebied in eigen hand gaan nemen. Een reviewessay van drie recent verschenen boeken, geplaatst in de context van de huidige turbulente ontwikkelingen.

Frank Huysmans

Researchspecialist bij KB, nationale bibliotheek en zelfstandig onderzoeker en adviseur bij WareKennis

natief nodig voor kapitalisme'

Digitale soevereiniteit. In Brussel en in alle Europese hoofdsteden liggen deze twee woorden momenteel op ieders lippen. Er was een donderpreek van de Amerikaanse vicepresident in München voor nodig, maar toen besefte 'Europa' dan toch dat het op economisch en technologisch gebied, en (dus) voor zijn veiligheid, veel afhankelijker is van Amerika dan omgekeerd. Terwijl Amerika in hoog tempo bezig is de eigen rechtsstaat uit te hollen, bestond J.D. Vance het om 'Europa' van censuur te betichten. Want wie zoals de EU probeert big tech te reguleren, staat in de weg van 'Make America Great Again'. Nu Amerika Europa de rug toekeert, dringt ten langen leste het besef door dat het om allerlei redenen niet handig is dat overheden en burgers in de EU zich voor hun software en clouddiensten goeddeels aan de bekende Amerikaanse bedrijven hebben uitgeleverd.

'Coup' geen metafoor

Sinds in de Verenigde Staten Donald Trump aan zijn tweede termijn als president is begonnen, is helder dat een term als 'coup' – een vijandige machtsovername – niet slechts een metafoor is. Op 7 januari, kort voor Trumps inauguratie, maakte Mark Zuckerbergs Meta een enorme draai door het factchecken op Facebook en Instagram ineens af te schaffen. Daarbij nam hij het woord 'censuur' in de mond. Dit terwijl de inzet van Europa toch vooral was de parlementaire democratie te beschermen tegen evidente desinformatie en nepnieuws. In zijn toespraak in München op 14 februari herhaalde vicepresident Vance het censuurverwijt. En een week later, op 21 februari, zette de regering-Trump in een memorandum de aanval in op de

'Het besef dringt door dat het niet handig is dat de EU zich voor zijn software en clouddiensten aan Amerika heeft uitgeleverd'

EU-regelgeving (Digital Markets Act, Digital Services Act en Algemene verordening gegevensbescherming). Als de Europese Unie Amerikaanse bedrijven extra belastingen of boetes oplegt, zullen tegenmaatregelen volgen.

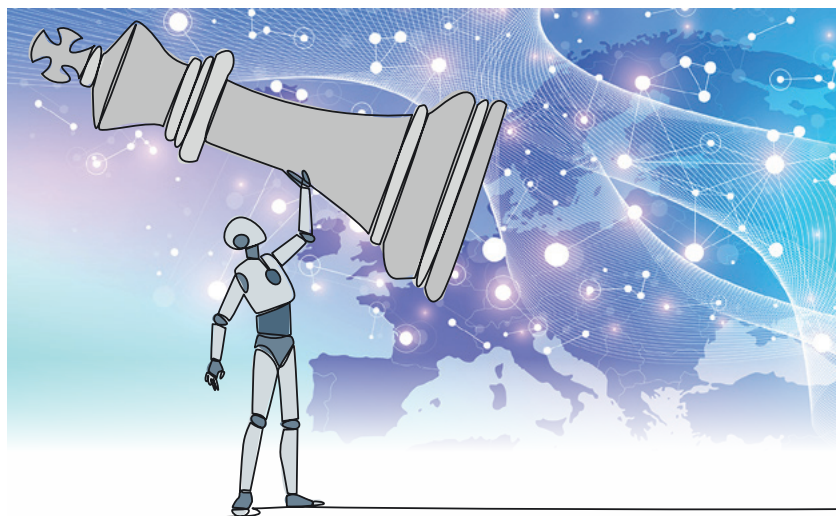
Politiek-bedrijfsleven

Hoewel de Europese regulering bedoeld is om de democratische orde te beschermen tegen de macht van de grootste digitale bedrijven ongeacht hun land van herkomst én de digitale markten eerlijker te maken, doet de Amerikaanse regering het voorkomen dat het hierbij gaat om het ontbreken van superieure Amerikaanse technologie en het afkomen van winsten die eigenlijk 'Amerika' toekomen. Met de *benefit of hindsight* was het dus geen toeval dat Mark Zuckerberg (Meta), Elon Musk (X, Tesla, SpaceX) en Jeff Bezos (Amazon) prominent aanwezig waren bij Trumps inhuldiging. Er is onder deze regering geen onderscheid meer tussen politiek en bedrijfsleven. Wie het waagt om big tech te frustreren in zijn verdere expansie roept de toorn van Don Trumpeone *himself* over zich af.

Voortekenen te over

Nederland en Europa moeten het heft op digitaal gebied in eigen hand gaan nemen; zoveel is wel zeker. En het is niet dat de voortekenen er niet allang waren. De onthullingen van Edward Snowden over hoe geheime diensten in de Verenigde Staten en hun directe bondgenoten toegang bleken te hebben tot datastromen van bedrijven als Microsoft, Yahoo!, Google en Facebook (2013) bracht internationaal een schok teweeg. Vrijwel iedere wereldburger die een 'verdacht' zoekwoord gebruikt op het internet bleek digitaal te kunnen worden geschaduw. De beïnvloeding van de Amerikaanse presidentsverkiezingen en het Brexit-referendum in het Verenigd Koninkrijk door Rusland via nepaccounts op sociale media (2016) was een volgend teken aan de wand. Private bedrijven bleken tegen betaling bereid en in staat om verkiezingsuitslagen online te manipuleren. In geringe mate weliswaar, maar wanneer de uitslag erom spant, kan zo'n klein duwtje de balans nét naar de andere kant doen overhellen. En tijdens en na de coronapandemie van 2020-2022 bleek desinformatie het wantrouwen tegen de

'Wie het waagt om big tech te frustreren in zijn verdere expansie roept de toorn van Don Trumpeone *himself* over zich af'

DE VLOEK VAN BIG TECH

De juridisch-technologische wortels van constitutioneel verval en digitaal feodalisme | Reijer Passchier | Boom uitgevers | paperback 9789462129498 | e-book 9789400114425 | € 31,50 | 229 pagina's

overheid en de medische wetenschap zodanig te kunnen aanwakkeren dat het kunnen bestrijden van ernstige infectieziekten geen vanzelfsprekendheid meer is.

Boeken en opiniebijdragen

Het is zeker ook niet dat Nederlandse wetenschappers, journalisten en opiniemakers hebben zitten slapen, integendeel. De titels van boeken en opiniebijdragen over de groeiende Europese en Nederlandse onbeduidendheid in het digitale domein werden steeds alarmerender (ook in dit blad). Na *Het internet is stuk* (Marleen Stikker, 2019), *Ik weet je wachtwoord* (Daniël Verlaan, 2020), *Datamacht en tegenkracht* (Kathalijne Buitenweg, 2021), *Doe zelf normaal* (Maxim Februari, 2023) en *De democratie crasht* (Kees Verhoeven, 2023) zijn we inmiddels aanbeland bij *De tech coup* (Marietje Schaake) en *De vloek van Big Tech* (Reijer Passchier; beide 2024). In dit reviewessay bespreek ik beide laatstgenoemde boeken in combinatie met een

‘De democratische rechtsorde in Nederland en de EU wordt ondergraven door de voortrazende ontwikkelingen in de digitale technologie’

qua omvang beduidend kleiner, maar voor de aanpak van de geschetste problemen niet minder belangrijk boek: *Atlas van de digitale wereld* (Haroon Sheikh, 2024).

Overheid op achterstand

De auteurs van de drie boeken zijn eensgezind: de democratische rechtsorde in Nederland en de Europese Unie wordt ondergraven door de voortrazende ontwikkelingen in de digitale technologie. Overheidsbeleid staat per definitie op achterstand. Wetten en regels ter bescherming van het publieke belang kunnen immers pas worden gemaakt nadat de omvang van de bedreiging ervan in kaart is gebracht. ‘De huidige beleidsprocessen lopen niet meer synchroon met het tempo en de schaal van allerlei bedrijfsactiviteiten. Deze mismatch is een groeiend probleem voor iedereen die vindt dat democratie niet het slachtoffer mag worden van digitale disruptie’ (Schaake, *De tech coup*, p. 22).

Democratische rechtsstaat

In *De vloek van Big Tech* analyseert Reijer Passchier, hoogleraar Digitalisering en de democratische rechtsstaat aan de Open Universiteit en universitair docent Staats- en Bestuursrecht aan de Universiteit Leiden, de ondermijnende kracht van big tech voor de democratische rechtsstaat. Hij doet dit door de historische ontwikkeling van de rechtsstaat zelf onder de loep te nemen. Die ontstond in antwoord op de burgerlijke revoluties van de

achttiende en negentiende eeuw, die het feodalisme – burgers waren ondergeschikten van de kerkelijke en adellijke machthebbers – terugdrongen. Binnen de publieke kaders van de rechtsstaat werden de rechten en plichten van burgers juridisch vastgelegd, waaronder het recht op private eigendom.

Hernieuwde feodalisering

Dat recht betekende de eerste stap op weg naar een hernieuwde feodalisering, aldus Passchier. De tweede stap was het juridisch mogelijk maken van kapitaalvennootschappen in de negentiende eeuw. Bedrijven verkregen rechtspersoonlijkheid met beperkte aansprakelijkheid. Daarmee konden eigendom en kapitaal zodanig gaan accumuleren dat staten die steeds moeilijker in toom konden houden. Bedrijven werden machtige spelers; zo machtig dat de soevereine staat, als hoeder van het publieke belang en van publieke waarden, minder soeverein werd en de private sector steeds machtiger. (De ‘vloek’ uit de titel verwijst naar een geschrift van de Amerikaanse rechtsgeleerde Louis Brandeis waarin deze onder de noemer ‘the curse of bigness’ al in 1914 waarschuwde voor de potentieel rechtsondermijnende macht van grote bedrijven.)

Globalisering

Een derde stap op weg naar de herfeodalisering was de globalisering van de economie. Eind negentiende eeuw gingen staten onderling de rechtspers-

‘Het is goed te beseffen dat de marktmacht van big tech geen natuurgegevenheid (of natuur-ramp, zo je wilt) is’

DE TECH COUP

Hoe tech is gaan regeren en we de macht weer terugwinnen | Marietje Schaake, vertaling Reinier van Kampen | Atlas Contact | paperback 9789045046624 | € 27,99 | e-book 9789045046631 | € 14,99 | 384 pagina's

soonlijkheid van elkaars ondernemingen erkennen. Hierdoor konden multinationals ontstaan, die met hun economische macht soevereine staten tegen elkaar konden gaan uitspelen (zelfs binnen een bondgenootschap als de Europese Unie). Ook de globale kapitaalmarkt die in het kielzog van de multinationals ontstond, onttrekt zich goeddeels aan beïnvloeding door overheden.

De opkomst van digitale informatie- en communicatietechnologie, als vierde en vooralsnog laatste stap, heeft volgens Passchier gewerkt als een katalysator in de ondermijning van de democratische rechtsstaat. Door onder meer netwerkeffecten, de ondoorzichtigheid en de 'dwang' van algoritmes is de herfeodalisering met de komst van big tech op ongekende schaal voortgegaan. 'Digitalisering en big tech komen dus niet opeens uit de lucht vallen, maar zijn in belangrijke opzichten zowel producten als katalysatoren van een langetermijn-, door recht en technologie gedreven feodaliseringsstrend' (p. 179).

'In Silicon Valley heerst een diepe afkeer van regulering die te herleiden is tot de libertaire overtuigingen van de vroege internetpioniers'

Aan democratische banden

Het is goed te beseffen dat de marktmacht van big tech geen natuurgegevenheid (of natuurramp, zo je wilt) is. De storm zwol al aan ver voor de komst van sociale media, het verhuizen van software en data naar de cloud en het op grote schaal beschikbaar komen van artificial intelligence (AI). Als eerder gemaakte keuzes in de vormgeving van het recht hiervoor verantwoordelijk zijn, kun je de wetten en regels aanpassen. Iemand die zich hier als geen andere Nederlandse politicus voor heeft ingezet is de auteur van *De tech coup*, Marietje Schaake. Als Europarlementariër voor D66 heeft ze tussen 2009 en 2019 geijverd voor het aan democratische banden leggen van de techindustrie. Sindsdien werkt ze als directeur internationaal beleid bij het Cyber Policy Center van Stanford University in Californië.

In beide functies heeft Schaake aan den lijve kunnen ondervinden hoe weinig rekenschap de oprichters en managers van techbedrijven geven van de potentieel destabiliserende gevolgen voor de democratische rechtsorde waar zij zich net als Passchier grote zorgen om maakt. Sterker nog, in Silicon Valley heerst een diepe afkeer van regulering die te herleiden is tot de libertaire overtuigingen van de vroege internetpioniers dat de overheid in cyberspace niet de regels bepaalt. Overheidsbemoeienis, zo kreeg Schaake steeds opnieuw te horen, zou de ontwikkeling van steeds weer nieuwe innovaties maar tegenhouden. Over de bijdrage van de

belastingbetaler aan diezelfde innovaties, bijvoorbeeld door de miljardeninvesteringen van de Amerikaanse en andere overheden in defensietechnologie, wetenschappelijk onderzoek en de ruimtevaart, doen ze er wijselijk het zwijgen toe.

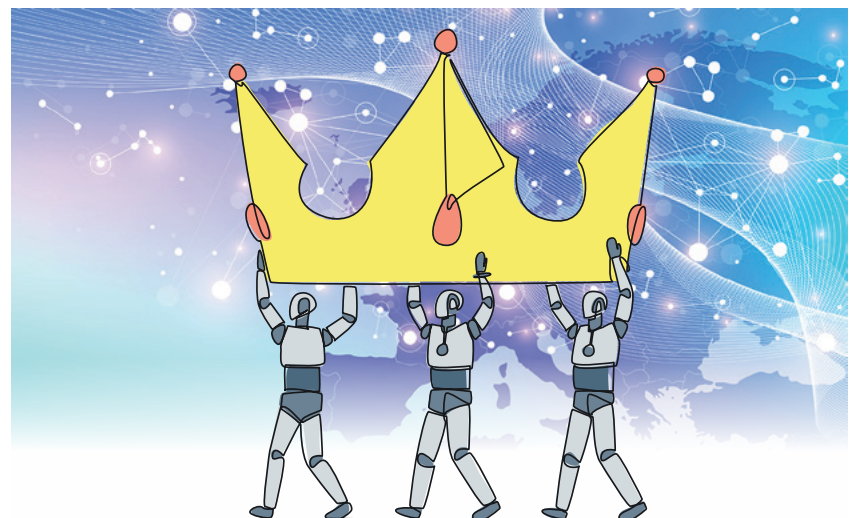
Schokkende onthullingen

Waar Passchier zijn betoog illustreert met voorbeelden uit de tweede hand, kan Schaake als insider uit haar eigen Brusselse ervaring putten. Bijna terloops krijgt de lezer een uitputtend overzicht van de vele schokkende onthullingen in de afgelopen jaren over de beïnvloeding van verkiezingen via nepaccounts op sociale media, het afluisteren van hooggeplaatste politici (ook van bevriende naties), het intimideren van leden van de politieke oppositie in verschillende landen, het verplichten van biometrische registratie in ge-centraliseerde systemen om te mogen stemmen of gebruik te kunnen maken van sociale voorzieningen, en ga zo maar door. Machthebbers blijken de verleiding om meer grip te krijgen op burgers niet te kunnen weerstaan. En steeds deïnen bedrijven – kleine, onopvallende bedrijfjes vaak – er niet voor terug om moreel onaanvaardbare technologische 'oplossingen' te ontwikkelen en te verkopen.

Mogelijke oplossingen

Na het benoemen van de problemen en hun oorzaken besteden zowel Passchier als Schaake aandacht aan mogelijke uitwegen uit de ontstane situatie. De

'Steeds deïnen bedrijven er niet voor terug om moreel onaanvaardbare technologische "oplossingen" te ontwikkelen en te verkopen'

staatsrechtgeleerde Passchier noemt onder andere het constitutionaliseren van big tech. Het idee is dat wanneer bedrijven zo groot worden dat ze feitelijk overheidstaken uitvoeren, het niet meer dan logisch is dat ze aan grondwettelijke normen worden gebonden. De Digital Services Act van de Europese Unie, inmiddels alweer ruim een jaar van kracht, is hiervan een voorbeeld. Grote spelers – *very large online platforms and search engines* in de lingo van de wet – dienen bijvoorbeeld vooraf de regels kenbaar te maken waaraan zij gebonden zijn. Maar in hoeverre Europa de Amerikaanse druk kan weerstaan om van deze regelgeving af te zien, gezien de recente tegenwind, zal de nabije toekomst moeten uitwijzen. Ook Schaake is optimistisch over de kansen van regelgeving om het antidemocratische tij te keren. In het mededingingsrecht is al sinds jaar en dag sprake van aanmerkelijke marktmacht die aanleiding geeft tot overheidsingrijpen. Wanneer techbedrijven

‘De staatsrechtgeleerde Passchier noemt onder andere het constitutionaliseren van big tech als mogelijke oplossing’

‘Wanneer techbedrijven over “aanmerkelijke publieke macht” beschikken, aldus Schaake, zouden ze aan publieke normen moeten voldoen’

over ‘aanmerkelijke publieke macht’ beschikken, aldus Schaake, zouden ze aan publieke normen moeten voldoen. Tegelijkertijd uit ze zich kritisch over de al bestaande wetten. Zo kan met de bestaande hoeveelheden middelen en personeel maar het topje van de ijsberg aan overtredingen van de EU-privacyverordening worden onderzocht. Zonder effectieve, krachtige handhaving bieden regels weinig soelaas.

Zeven lagen

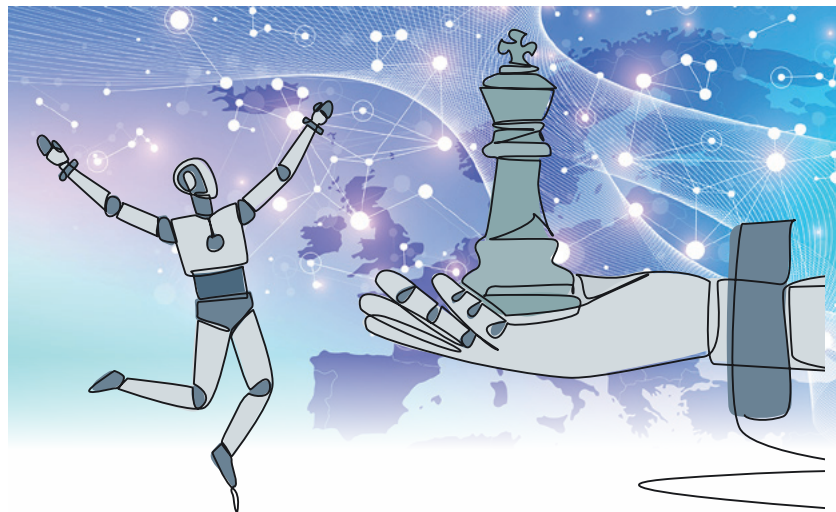
Een verdere oplossingsrichting ziet de voormalige EU-parlementariër in het versterken van het publieke domein. Interessant is dat ze daarbij het ontwikkelen van een publieke ‘stack’ noemt. Iemand die zich hiervoor al enige tijd inzet is Haroon Sheikh, medewerker van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) en bijzonder hoogleraar Strategic Governance of Global Technologies aan de Vrije Universiteit. Een stack is een verticale stapel van op elkaar voortbouwende ‘lagen’. In zijn *Atlas van de digitale wereld* onderscheidt Sheikh zeven lagen; van onder naar boven zijn dat de lagen van grondstoffen, chips, netwerken, cloud, intelligentie (data en algoritmes, inclusief AI), applicaties, en verbonden apparaten. Door deze opdeling in wat gewoonlijk ‘digitale technologie’ wordt genoemd, krijg je zicht op de markten en machtsverhoudingen in elk van de zeven lagen. Dan wordt meteen helder dat Europa er internationaal in de meeste lagen niet best voor staat. Dankzij bedrijven als

ASML en NXP spreekt Nederland in de productie van chips mondiaal een aardig woordje mee. Duitsland doet het goed in de software en Europa als geheel in de netwerktechnologie. Maar dat neemt niet weg dat het met name de Amerikanen en Chinezen zijn die op vrijwel alle lagen de toon aangeven, met Rusland, Taiwan, Korea en Japan in belangrijke bijrollen.

Van stack naar EuroStack

Digitale technologie, het behoeft geen betoog, staat echter niet stil en ook de stack ontwikkelt zich verder. Sheikh heeft als ‘contributing expert’ een belangrijke bijdrage geleverd aan het recent (in februari) gepubliceerde EuroStack Report (euro-stack.info/#report) dat door hoofdauteurs Francesca Bria, Paul Timmers en Fausto Gernone is opgesteld met steun van de Bertelsmann Stiftung. Dit rapport is veeleer een strategische visie op Europese industriepolitiek dan een doorwrochte wetenschappelijke analyse. Niettemin geeft het door de erin opgenomen voorbeelden meer handen en voeten aan begrippen als ‘algemeen/publiek belang’ en ‘publieke waarden’, die bij Passchier en Schaake wat onbestemd blijven. Als zodanig biedt het meer houvast in het vormgeven van een Europees alternatief voor het waardenloze techkapitalisme dat de Amerikanen nu aan de wereld lijken te willen opleggen.

Dit artikel vind je inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl. <

CURSUSAGENDA

GO opleidingen

2025

MRT-APR

14/03 DATAVISUALISATIE

17/03 75 JAAR GO: LEREN OVERTUIGEN

18/03 PROJECTMATIG WERKEN

20/03 INFORMATION RESEARCH SUPPORT **GAAT DOOR**

28/03 AUTEURSRECHT VOOR INFORMATIESPECIALISTEN (ADVANCED)

31/03 75 JAAR GO: INTRODUCTIE PROMPT ENGINEERING **GAAT DOOR**

02/04 75 JAAR GO: OMGAAN MET WEERSTAND BIJ INNOVATIE

04/04 AVG, PRIVACY EN DIGITAAL GEGEVENSBEHEER (ADVANCED)

07/04 BASISOPLEIDING BIBLIOTHEEKMEDEWERKER - FRONT OFFICE

08/04 JURIDISCHE ASPECTEN BIJ GEBRUIK AI
(DE AI-ACT, AUTEURSRECHT EN PRIVACY)

10/04 INFORMATIESTRUCTUREN **GAAT DOOR**

10/04 75 JAAR GO: INTRODUCTIE FUNCTIONEEL ONTWERP

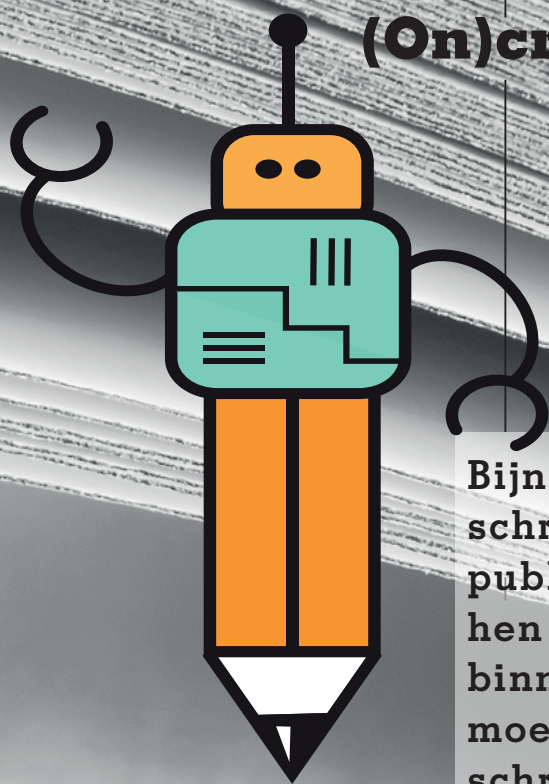
11/04 ENCODED ARCHIVAL DESCRIPTION (EAD)

11/04 INTRODUCTIE AI VOOR BIBLIOTHEEK, MEDIATHEEK EN ONDERWIJS

14/04 75 JAAR GO: CREATIEVE (ONLINE) BRAINSTORMTECHNIEKEN

(On)creatief artificieel schrijven

Geboorte van komische AI-

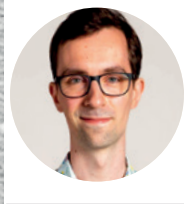
Bijna 1,5 miljoen Nederlanders doen aan creatief schrijven. Velen dromen ervan ooit een roman te publiceren. Gaat kunstmatige intelligentie dit voor hen mogelijk maken? Staan de bibliotheekkasten binnenkort vol met door AI geschreven boeken? En moeten we dat willen? Om daarachter te komen schreef Bjorn Schrijen zelf een roman met AI.

W ordt het einde der tijden veroorzaakt door de *textpocalypse*? Een dergelijk scenario werd begin 2023 beschreven in *The Atlantic*: een toekomst waarin kunstmatige intelligentie (AI) zoals ChatGPT zichzelf opdrachten gaat geven om teksten te genereren. Het resultaat? *'More text than we can imagine or contemplate, only the merest slivers of it ever glimpsed by human eyeballs, but that clogs up servers, telecom cables, and data centers nonetheless.'*

Zo ver is het op dit moment gelukkig nog niet, maar dat de hoeveelheid AI-gegenereerde teksten – en de zorgen daarover – toenemen, staat buiten kijf. In juni 2024 concludeerden *De Groene Amsterdammer* en de Data School van de Universiteit Utrecht dat 1 op de 25 nieuwe titels op Bol.com door AI geschreven is: veelal slecht beoordeelde boeken, vol stereotypen en – potentieel gevaarlijke – fouten, maar zo gemaakt dat ze hoog in de zoekresultaten staan. Een mogelijk gevolg is dat lezers derge-

lijke platforms in de toekomst niet meer willen gebruiken of door slechte leeservaringen met AI-boeken in het geheel minder gaan lezen.

De cijfers uit bovengenoemd onderzoek betreffen echter vooral non-fictie: van de onderzochte fictieboeken bleek 'slechts' 0,3 procent geschreven door AI. Dat wekt nieuwsgierigheid. Is AI wel in staat om romans of novellen te schrijven? En wat is de kwaliteit daarvan? Om dat te ontdekken besluit ik tijdens een twee-weekse *staycation* in juni 2024 zelf te gaan experimenteren.

Bjorn Schrijen
Adviseur Onderzoek en Kennisdeling bij KB, nationale bibliotheek. Dit artikel en de roman waarover dit artikel gaat zijn geschreven op persoonlijke titel

KUNSTMATIGE BRAINSTORM

Eén probleem: ik heb nog geen idee waar mijn roman over moet gaan. Omdat ik zelf vakantie heb, lijkt het me weliswaar leuk als de roman zich afspeelt op een bungalowpark met een gezellig subtropisch zwembad, maar daar houdt het ook op. Gelukkig is de AI-software van Google (Gemini) bereid om enkele ideeën voor een roman te bedenken. Toch, Google?

Zeker! Een bungalowpark biedt een

interessante setting voor een roman, vol met potentie voor verschillende verhaallijnen en personages. Hier zijn een paar ideeën om je op weg te helpen:

- > *Een oude, mysterieuze bewoner overlijdt en laat een raadsel achter. De hoofdpersoon probeert de puzzelstukjes bij elkaar te voegen en ontdekt een verborgen schat.*
- > *Twee burens die elkaar jarenlang hebben gemeden, komen onverwacht dichterbij tijdens een gemeenschappelijke crisis.*
- > (...)

Tja. Het zijn inderdaad ideeën, maar ze voelen vooral clichématig. Dat geldt eigenlijk voor alles wat ik Gemini vraag te bedenken – voor plots, maar misschien nog meer voor personages. Alle personages worden omschreven als slank en atletisch. Allemaal bezitten ze een unieke schoonheid. En wanneer Gemini op deze stereotypen wordt gewezen, krijgt het personage wel een ander uiterlijk, maar schemert de oorspronkelijke norm daar vaak alsnog in door.

een -thriller

Comedian Dorian

Een AI de vrije hand geven lijkt dus niet zo'n goed idee. Beter blijkt het te werken om zelf ideeën te bedenken ('Wat als ineens bungalows zouden beginnen te verdwijnen?') en AI te vragen daarop te reageren. Die reacties zijn zonder uitzondering positief en bevatten meestal ook nuttige feedback. Zo word ik gewezen op personages die nog weinig uit de verf komen, delen van het plot die meer tempo kunnen gebruiken of mogelijkheden om een diepere laag aan het verhaal toe te voegen.

Zo pingpongen Gemini en ik een tijd ideeën over en weer. Ik beschrijf een idee voor een personage of stukje plot, ontvang daarop feedback, pas het idee aan, en vraag weer nieuwe feedback. Uiteindelijk kom ik zo tot een concept waar ik mee verder wil. In de komische thriller *Vocation | Vacation* gaat de semi-bekende comedian Dorian na het floppen van zijn laatste show met zijn gezin een midweek naar een bungalowpark. Daar ontdekt hij dat er elke ochtend bungalows (en hun 'bewoners') verdwijnen en dat hij het park niet meer kan verlaten. Wanhopig zoekt Dorian naar een oplossing voordat ook hij en zijn gezin verdwijnen, maar tot zijn verbijstering wordt het gevaar volledig ontkend of genegeerd door de andere – kleurrijke – vakantiegangers. Wat er precies aan de hand is laat de roman in het midden. Is alles een absurdistische sketch die Dorian vertelt tijdens een van zijn shows? Moet het verhaal worden gelezen als een metafoor voor klimaatverandering? Is het bungalowpark ei-

'Alle personages worden door de AI omschreven als slank en atletisch. Allemaal bezitten ze een unieke schoonheid'

De omslag van *Vocation | Vacation* werd ook met AI ontworpen.

The resort, once an escape from the everyday, had become an inescapable reality. It was as if the boundaries of our world were closing in, a glass nation collapse threatening to squish us into oblivion.

genlijk een *glitchende* simulatie van een AI-systeem?

KUNSTMATIGE TEKSTVERWERKER

Voor het daadwerkelijke schrijven stap ik over op de AI-software Sudowrite. In tegenstelling tot AI-tools als ChatGPT en Gemini is Sudowrite geen chatbot, maar lijkt het meer op een tekstverwerker zoals Microsoft Word. Deze zit alleen vol AI-functies die kunnen helpen bij het verzinnen, plannen, schrijven, organiseren en redigeren van (roman)teksten. Elke functie kost een bepaald aantal 'credits' om te gebruiken; zelf neem ik voor 29 dollar een maandabonnement van een miljoen credits, wat uiteindelijk genoeg is om een roman van bijna veertigduizend woorden te genereren en te redigeren.

Vervolgens begin ik mijn project met het invullen van de *story bible*: een verzameling tekstvelden waarin alle belangrijke informatie over de roman komt te staan. Dit zijn bijvoorbeeld een synopsis van het plot, een samenvatting per hoofdstuk, instructies voor stijl en genre, en alle achtergrondinformatie over personages, locaties en de context van het verhaal. Tijdens het schrijven put AI steeds uit deze *story bible*, waardoor bijvoorbeeld de toon en bepaalde details consistent blijven tussen de hoofdstukken, en AI minder risico

loopt om te gaan 'hallucineren'. Na het invullen van de *story bible* open ik hoofdstuk 1 en geef ik Sudowrite de opdracht om de *story beats* voor dit hoofdstuk te genereren. Dit zijn stapsgewijze instructies over wat er in een scène gebeurt, die als het ware de kapstok vormen waaraan AI het verhaal ophangt. Met een druk op de knop genereert Sudowrite deze instructies, waarna een andere knop om de daadwerkelijke tekst te laten schrijven paars oplicht. Ik klik erop en de knipperende cursor verandert in een stroom tekst ...

KUNSTMATIGE PROBLEMEN

... die absoluut niet goed is. Doordat de *story beats* van Sudowrite erg beknopt zijn, ligt het tempo van het eerste hoofdstuk veel te hoog en verzint AI er hele stukken plot zelf bij. Het grootste probleem is echter dat de tekst grotendeels Engelstalig is, terwijl ik de *story bible* in het Nederlands heb ingevuld. De software zou dat zelf moeten herkennen, maar het lukt me niet om consistent Nederlandse tekst als output te krijgen. Het wordt dus toch maar een *novel* in plaats van een roman.

Bij de tweede poging schrijf ik de *story beats* zelf. Hier geldt een algemene regel voor AI: hoe beter de prompt, hoe beter het resultaat. In

mijn eigen story beats benoem ik daarom precies wat er in een scène gebeurt, wat personages erbij zeggen of denken en op welke manier dit moet worden beschreven.

Door de story beats zelf te schrijven en door wat te experimenteren met de verschillende instellingen, lukt het me om Sudowrite tekst te laten genereren die beter past bij de roman die ik voor ogen had. Het betekent wel dat ik de roman uiteindelijk alsnog zelf scène voor scène uitdenk en AI het eigenlijk alleen voor me opschrijft.

Veel zelf schrappen

Ook dat schrijven gaat niet zonder problemen. Zo worden scènes regelmatig twee keer gegenereerd en blijkt AI tijdens het schrijven geen herinnering te hebben aan wat in voorgaande hoofdstukken is gebeurd. Ook op zinsniveau rommelt het. De komedie- en thrillerelementen worden veel te dik aangezet, en sommige metaforen en formuleringen worden tot vervelens toe herhaald. Meerdere keren per hoofdstuk wordt iets vergeleken met een ‘joke without a punchline’ of heeft iemand een glimlach ‘that didn’t reach his eyes’.

Veel van de tekst die Sudowrite genereert moet ik daardoor ook weer schrappen. Voor een gemiddeld hoofdstuk schrijf ik zelf zo’n 700 woorden aan instructies, waarmee zo’n 3.500 woorden proza worden gegenereerd. Vaak blijven daar maar 2.000 à 2.500 van over. Ook de resterende tekst moet nog flink worden geredigeerd, waarvoor Sudowrite gelukkig veel opties biedt.

‘Het betekent dat ik de roman uiteindelijk alsnog zelf scène voor scène uitdenk en AI het eigenlijk alleen voor me opschrijft’

Zo kun je tekstgedeelten selecteren en die op verschillende manieren laten herschrijven (bijvoorbeeld ‘maak dit dramatischer’). Verder kun je een woord selecteren en Sudowrite een synoniem laten bedenken of een beschrijving laten toevoegen van hoe dat woord eruitziet, ruikt, smaakt, klinkt, et cetera. Ten slotte is er een vrij tekstveld waarmee je volledig vrije instructies kunt geven. Dit alles neemt niet weg dat het schrijven en redigeren van elk hoofdstuk nog altijd een uur of drie kost.

KUNSTMATIG PLEZIER

Ondanks de bovengenoemde problemen valt er ook genoeg te genieten. Met name de wat eindimensionale, karikaturale personages komen goed uit de verf. Zoals Gus, de carnivore kok die door een ongelukje op de kinderboerderij (*‘Let’s just say alpacas and barbeque sauce don’t mix, and leave it at that’*) nu verplicht in het vegetarisch buffetrestaurant moet werken. Ook de thrillersfeer wordt bij vlagen goed getroffen. En hoewel Sudowrite wat overijverig is in het gebruik van beeldspraak, zijn de gekozen beelden geregeld (al dan niet toevallig) heel treffend, zoals in

de openingsaline van de roman: *Perched on a jutting rock like an overstuffed pelican eyeing a sea of sardines, I gazed down at the subtropical swimming paradise below. From up here, the glistening glass dome looked like somebody had plunked a giant soap bubble into the middle of Evergreen Estate, all wobbly and iridescent. It was like peering into a snow globe – a wet, steamy, summer-version where chlorinated waves replaced the snowflakes.*

De pelikaan-sardientjes-metafoor past goed bij hoe de hoofdpersoon zich tot de overige gasten verhoudt (wetend-onwetend), terwijl de sneeuwbol al voorzichtig hint op het feit dat de gasten opgesloten zitten en niet meer uit het bungalowpark kunnen ontsnappen.

KUNSTMATIGE MOGELIJKHEDEN

Na zo’n tachtig uur eraan te hebben gewerkt komt mijn roman uiteindelijk tot een nihilistisch einde. Zelf heb ik het gevoel dat het eindresultaat ... aardig is. Geen meesterwerk, maar wel een vlot leesbaar en consistent verhaal dat bij vlagen grappig, spannend of mooi is. Een zesje. Dat gevoel delen degenen aan wie ik

‘De moppen die hoofdpersoon Dorian op enig moment vertelt, zijn terug te traceren naar berichten op internetplatform Reddit’

Chapter 1

het boek laat lezen. Ook zij vinden het goed leesbaar en hebben niet perse het gevoel een boek te lezen dat door AI geschreven is. Hun belangrijkste feedback is dat de tekst wel erg grossiert in bijzinnen en beeldspraak. Dat is de gebruikte AI aan te rekenen, maar evengoed mijzelf: een betere schrijver had hier bij het redigeren waarschijnlijk (nog) meer in gesnoeid. Die feedback beantwoordt meteen de vraag waarmee ik dit experiment begon. Ja, het is me gelukt om met behulp van AI een acceptabele roman te schrijven – al heb ik het denkwerk uiteindelijk vrijwel volledig voor mijn rekening genomen en heeft het schrijfwerk vele uren meer gekost dan ik eerst had verwacht.

AI als ondersteuning

Voor wie een goed verhaal in zich heeft, maar dat niet zelf op papier kan zetten, biedt AI dus mogelijk een uitkomst. Een meer ervaren schrijver zal met Sudowrite of een vergelijkbaar programma wellicht ook echt goede romans kunnen genereren, of de afzonderlijke schrijf-, redigeer-, plan- en brainstormfuncties kunnen gebruiken ter ondersteuning van het eigen schrijfwerk. Op basis van mijn ervaring zie ik voor de toekomst minder een tweedeling van boeken die door mensen óf door AI zijn geschreven, maar meer een schaal van boeken waarvoor in meer of mindere mate AI is gebruikt. Ook buiten de individuele schrijftafel kan software als Sudowrite – mits goed werkend in het Nederlands – kansen bieden, bijvoorbeeld als onderdeel van een schrijfcursus of in het literatuuronderwijs door met AI op een creatieve manier aan de slag te gaan met klassieke teksten.

‘Zelf heb ik het gevoel dat het eindresultaat ... aardig is. Geen meesterwerk, maar wel een vlot leesbaar verhaal, een zesje’

‘AI kan een prachtige tool zijn om creativiteit te ondersteunen, maar het voelt zonde om dat creatieve proces erdoor te vervangen’

delicate thread, snapped, unravelling into an expectation of entertainment.

I looked out at them, a gathering of eager spectators awaiting their dose of hilarity. Their smiles were broad, but their eyes betrayed a hunger for distraction, a craving to be pulled away from the brink of reality upon which they teetered.

‘Is it comedy you want?’ I asked, my voice sharpening, honed by years on stage but now edged with frustration. The cheer that erupted was deafening, a chorus of affirmation that roared its demand.

‘Comedy?’ I repeated, louder this time, allowing the word to hang heavy in the air, pregnant with a meaning far darker than its usual mirth. ‘Fine. Here it is’.

The words flew from my mouth, machine-gun style, each bullet a ridiculous joke about the existential crisis of houseplants or the questionable fashion choices of pigeons. Laughter erupted, a cascade of carefree echoes that bounced off the walls.

‘What do you call a can opener that doesn’t work? A can’t opener!’ I shot into the crowd, my voice laced with an invisible venom. They roared back with laughter, oblivious to the simmering anger beneath my punchlines. Every chuckle was like a slap to my face – how could these people be so unconcerned?

‘A man walks into a library and asks the librarian for books about paranoia.’ I continued, ‘The librarian leans closer and whispers, “They’re right behind you!”’ The audience’s amusement swelled, a tidal wave of ignorance crashing over the shores of my patience.

148

KUNSTMATIGE KANTEKENINGEN

Tegelijk zijn er schaduwzijden. Zo heeft het trainen en gebruiken van AI een grote impact op het milieu. Daarnaast zijn veel AI-tools getraind en gevoed met werk van makers die daar veelal geen toestemming voor hebben gegeven, wat ingaat tegen de Auteurswet. Ook in mijn eigen roman is dat op sommige plekken te zien: de moppen die hoofdpersoon Dorian op enig moment vertelt, zijn terug te traceren naar berichten op internetplatform Reddit.

Ook blijft de vraag wat een toename van door of met AI geschreven boeken betekent voor boekwinkels en bibliotheken. Wanneer wordt een titel wel verkocht of opgenomen in de collectie, en wanneer niet? Hoe is te voorkomen dat boeken waarin écht tijd, passie, kennis en kunde zijn

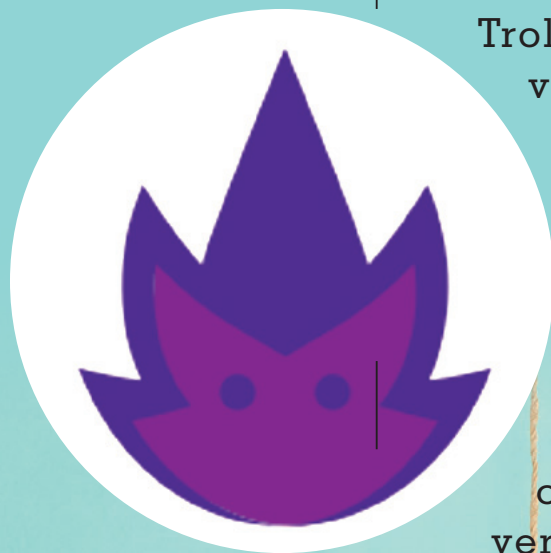
gestoken, verdwijnen achter titels die in een paar uur door de computer zijn uitgedraaid? Ten slotte kun je je afvragen of we met het gebruik van AI bij creatief schrijven niet ook iets verliezen: het kan een prachtige tool zijn om creativiteit te ondersteunen, maar het voelt zonde om dat creatieve proces er geheel door te vervangen.

Zelf laat ik het dan ook bij mijn experiment. *Vocation | Vacation* gaat niet bijdragen aan de textpocalypse en verschijnt daarom slechts in een oplage van één: een creatieve herinnering aan mijn staycation in plaats van de gebruikelijke koelkastmagneet. En het vervolg (werktitel: *Back to work*)? Dat schrijf ik wel zelf.

Dit artikel vind je inclusief linkjes en bronnen in het archief op informatieprofessional.nl.

Interview met Robert van der Noordaa

Op jacht naar trollen en desinformatie

Trollenlegers verspreiden op grote schaal

desinformatie, en zeker in de laatste jaren is de hoeveelheid exponentieel gestegen. Met zijn bedrijf Trollrensics spoort Robert van der Noordaa deze netwerken op voor overheden en organisaties als de NAVO, zoals hij zal vertellen tijdens de aanstaande VOGIN-IP-lezing. Ondanks het succes voelt hij zich ook nog af en toe een roepende in de woestijn.

R

U

T

H

Maarten Hafkamp
Freelance journalist, schrijver
en scenarioschrijver

‘Ik zag dat Oekraïners honderd procent anders zijn dan Russen; ze willen allemaal praten over de politiek’

Ingenieur, journalist en ‘trollenjager’ – Robert van der Noordaa is het allemaal. Als journalist wist hij het leger van zanger Dotan te ontwapenen en pakte hij chemiefabriek Chemours aan. Sinds 2019 is hij succesvol met Trollrensics dat met behulp van artificial intelligence en netwerkanalyses trollenlegers en georganiseerde campag-

nes op sociale media opspoort. Daar gaat echter wel een behoorlijke voorgeschiedenis aan vooraf, die in feite begint in Oekraïne. Van der Noordaa werkte aan het begin van het nieuwe millennium als ingenieur en wilde graag in het buitenland aan de slag. Het Haagse ingenieursbureau waar hij in dienst was, bood hem die kans. Hij kwam in 2004 in

campagnes

de zuidelijke Oekraïense havenstad Mykolajiv terecht voor een eerste opdracht en vloog vervolgens vaak heen en weer, totdat er een vaste klus voor Shell voorbijkwam in 2007. ‘De directeur vroeg me om te blijven, dus heb ik mijn baan in Nederland opgezegd en ben me gaan vestigen in Kiev. Ik had ook projecten in Mykolajiv en andere steden.’ In 2007 trouwde Van der Noordaa met een Oekraïense collega en niet veel later werd hun kind geboren. Zo leerde hij Oekraïne echt goed kennen. Wel verhuisde hij uiteindelijk terug naar Nederland. ‘We vonden het hier kindvriendelijker. Ik bleef voor opdrachten heen en weer vliegen.’

Oekraïne vs. Rusland

Het viel hem destijds meteen op hoe bevlogen Oekraïners zijn. ‘Ik was de enige Nederlander daar en ik begaf me onder de *locals*. Ik merkte dat de mensen lokaal erg betrokken zijn bij de politiek. Zelf was ik eigenlijk nooit zo politiek geïnteresseerd, maar in Oekraïne vond ik dat interessanter omdat het zo’n enorm land is. Er gebeurt daar zo ongelooflijk veel en het heeft zo’n grote geschiedenis. Ik zag ook dat Oekraïners honderd procent anders zijn dan Russen. Ze willen allemaal praten over de politiek; je raakt al snel in gesprek met onbekenden. Dat is echt een verschil van dag en nacht met de

Russen. Ik merkte dat ook sterk toen ik niet veel later vier jaar in Rusland woonde.’

‘Enorme bakken’ vreemde accounts

In 2013 was er een grote manifestatie in Kiev – bekend als de Maidan-revolutie – als reactie op het plotse besluit van de toenmalige president van Oekraïne, Viktor Janoekovitsj, om de associatieovereenkomst met de EU niet te ondertekenen. Dat terwijl het parlement daar in grote meerderheid voor had gestemd. Het was rond die tijd dat de aandacht van Van der Noordaa voor desinformatie en trollenlegers werd gewekt. ‘Rond het protest merkte ik op een extreme manier een omslag en zag ik wat nu ook in Amerika aan de gang is. Russische media veranderden hun toon, Oekraïners werden afgebrand. Ik ben toen in kaart gaan brengen wat er in Moskou allemaal aan wetten werd aangepast. Er was bijvoorbeeld een wet die Russischspreekende mensen in het buitenland moest beschermen. Waarom zou je zo’n wet maken?’

Op sociale media zag hij bij verder onderzoek ‘enorme bakken’ vreemde accounts die propaganda verspreiden. ‘Ik heb mijn analyses in 2013 aan een NRC-journalist laten zien die deze indrukwekkend vond. Door allerlei narratieven in de politiek en krantenartikelen te analyseren kun je

‘Al die propaganda en dat je daar ook allemaal meningen mee kunt beïnvloeden, dat boeide me’

in feite voorspellen wat er gebeurt. Zo kon ik bijvoorbeeld de annexatie van de Krim zien aankomen.’

Niet-bestaande hashtag

Het effect van nepberichtgeving op sociale media bleef hem fascineren. ‘Al die propaganda en dat je daar ook allemaal meningen mee kunt beïnvloeden, dat boeide me. Ik ben in eerste instantie gewoon met Excel-sheets netwerkanalyses gaan doen. Ik vond op een gegeven moment accounts die allemaal dezelfde hashtags bij dezelfde post hadden. Ze postten ook vaak nog op hetzelfde tijdstip. En soms vielen er enorme gaten in. Wat is de kans dat honderd tot tweehonderd accounts een niet-bestaande hashtag allemaal op hetzelfde moment verzinnen en dan ook op hetzelfde moment daarover beginnen te twitteren? Dit was allemaal gecoördineerd en het leidde naar Sint-Petersburg.’

Een simpele truc die hij ook ontdekte, was het gebruiken van de ‘wachtwoord vergeten’-functie op sociale media. ‘Als je aangeeft dat je je wachtwoord kwijt bent en vervolgens de naam van een account invoert, laat Twitter je een deel van het mailadres zien dat bij dat account hoort. Een aanknopingspunt om verder te gaan zoeken wie of wat daarachter zit.’

Hybride oorlogsvoering

Het viel Van der Noordaa op dat het bij trollen helemaal niet zo om de inhoud van de posts ging, maar dat het meer draaide om het netwerk. ‘Zodra je weet dat het een netwerk is, hoe wordt dat dan in elkaar gezet?, vroeg ik me af. Ik kende Richard Odekerken van vroeger, hij had informatica gestudeerd aan de TU Delft, en ik vroeg hem of hij het handwerk dat ik zat te doen kon automatiseren. We startten in 2015 met het ontwikkelen van software; in 2019 besloten we Trollrensics op te richten om overheden en media te helpen met onderzoek naar buitenlandse beïnvloeding en hybride oorlogsvoering.’

‘Door allerlei narratieven in de politiek en krantenartikelen te analyseren kun je in feite voorspellen wat er gebeurt’

Robert van der Noordaa

Spraakmakende artikelen

Tussendoor deed Van der Noordaa een jaar journalistiek aan de Erasmus Universiteit. Na de annexatie van de Krim en nadat Rusland de oorlog begon, was Van der Noordaa bij het ingenieursbureau gestopt. ‘Ik wilde iets gaan doen met mijn nieuwe specialisatie.’ Hij kreeg een baan aangeboden bij de Volkskrant – op de redactie ‘verslaggeving’, hoewel hij eigenlijk als journalist op de buitenlandredactie wilde werken, maar daar was geen plaats. ‘Ik was niet echt een verslaggever, meer een dataonderzoeker.’ Toch kwam Van der Noordaa daar met een aantal spraakmakende artikelen. Zo dook hij in het verhaal van chemiefabriek Chemours, waarvan de omgeving sterk vervuild bleek met het giftige GenX, een vervanger voor de zeer schadelijke stof PFOA. ‘Daar kwam mijn deelstudie toxicologie in Wageningen nog bij van pas.’ En hij ontmaskerde zanger Dotan.

Netwerkanalyses

Sinds 2019 runt hij samen met Odekerken – volgens Van der Noordaa een ‘krankzinnig goede ICT-expert’ – softwarebedrijf Trollrensics. Het doel ervan is met netwerkanalyses trollenlegers op te sporen. ‘We zagen dat de propaganda zo extreem werd dat we op grote schaal overheden, veiligheidsdiensten, defensie, maar ook media wilden helpen.’ Er wordt succesvol gespeurd en de onderzoeken halen regelmatig de (internationale) pers.

In de analyses kijkt Trollrensics niet naar de inhoud van de post. Het bedrijf verzamelt wel data op bepaalde onderwerpen. ‘Als er bijvoorbeeld verkiezingen

‘Of een bericht nu waar is of niet: sommige mensen vinden het alleen maar leuk om te retweeten’

in Duitsland zijn, kun je het Duitse woord voor verkiezingen nemen en haal je best veel data op. We kunnen op redelijk neutrale woorden zoeken, en op die manier trekken we bijvoorbeeld een paar honderdduizend of soms zelfs een paar miljoen posts van een bepaald platform naar binnen. Dat doen we niet alleen op X, maar ook op andere platforms. Daar laten we dan een netwerkanalyse op los. We werken politiek-neutraal. Het is dus niet zo dat we specifiek op zoek gaan naar rechtse of pro-Russische tweetjes. Trollrensics kijkt naar het onderwerp. Dat kan ook “lentekriebels” zijn, of “toeslagenschandaal”.’

Tools en algoritmes

Bij een netwerkanalyse gebruikt Trollrensics allerlei tools en algoritmes. ‘We doen netwerkanalyses op data van socialemediaplatforms als YouTube en TikTok. Onze software maakt het mogelijk om zeer grote hoeveelheden data in korte tijd te analyseren. We verzamelen data van deze platforms en slaan deze op in een genormaliseerde database. Data verschillen van elkaar. Op TikTok bijvoorbeeld heb je met name filmpjes, maar krijg je geen linkjes naar artikelen. Een groot voordeel is dat we onderzoeken op verschillende platforms tegelijk kunnen draaien. Je kunt ze combineren of los onderzoeken.’

‘Veel zaken kun je helemaal niet debunkten, zoals politieke beïnvloeding’

Van der Noordaa stipt ook de enorme toename van door AI gegenereerde content aan. ‘Het aantal nef-filmpjes is nog beperkt, maar je ziet wel veel neffoto’s op accounts. Wij hebben een AI ontwikkeld om AI-content op te sporen, dus wij kunnen al die neffoto’s eruit trekken, en soms heb je dan ook het netwerk te pakken.’

Trollrensics is volgens hem ‘extreem’ beveiligd. ‘Onze software wordt ook door allerlei overheden en media gebruikt. Wij kunnen – tegen betaling – klanten opleiden om het in licentie zélf te doen.’

Factchecken en debunten

Van der Noordaa ziet dat veel organisaties inzetten op factchecken en debunten, maar dat is niet de goede manier, oordeelt hij. ‘Het heeft een enorm nadeel, want je brengt hiermee juist propaganda onder de aandacht van mensen die het anders niet hadden gezien. Bijvoorbeeld de claim dat Zelensky de auto van Hitler kocht. Sommige mensen interesseert het gewoon niet of het waar is of niet, maar vinden het wel leuk om dat te retweeten. Dus veel zaken kun je helemaal niet debunten, zoals politieke beïnvloeding.’

Diverse overheden (ook die van Oekraïne), de NAVO, Council of Europe, veiligheidsdiensten van diverse landen en een breed scala aan me-

‘Bij de Europese verkiezingen vonden we desinformatielegers die op zeer extreme schaal die verkiezingen aan het beïnvloeden waren’

diabedrijven maken nu gebruik van Trollrensics. Bijvoorbeeld om terrorisme, hybride oorlogsvoering en/of buitenlandse inmenging op te sporen. ‘Ik had tien jaar geleden nooit van mijn leven gedacht dat ik zo’n niveau zou bereiken.’ Maar er ontbreken ook nog flink wat partijen, weet Van der Noordaa. ‘Waarom benadert niet elke veiligheidsdienst uit Europa ons? Heel veel overheden negeren het, dus ik voel me ondanks ons succes ook nog af en toe een roepende in de woestijn.’

Europese verkiezingen

Tussen het werk van Trollrensics zitten ‘prachtige projecten’, vertelt hij. ‘We hebben de Europese verkiezingen mogen analyseren waarbij de focus lag op vier landen: Duitsland, Frankrijk, Italië en Nederland. En we vonden inderdaad enorme desinformatielegers die op zeer extreme schaal die verkiezingen aan het beïnvloeden waren.’

In aanloop naar de Nederlandse verkiezingen van 2021 deed het bedrijf veel onderzoek en vond het allerlei beïnvloedingscampagnes. ‘Er was bijvoorbeeld een leger dat een post van D66 enorm zat te liken. Mensen spraken er schande van – alsof D66 zelf een Russisch trollleger had ingehuurd om die likes te geven. Het bleek te gaan om een mengeling van Chinese en Russische accounts die je kon betalen om de post te liken. Dat heeft D66 zelf dus nooit geïnitieerd. Waarschijnlijk was het gewoon iemand die een hekel had aan D66.’

Schadelijk voor de democratie

In zijn VOGIN-IP-lezing op 27 maart zal Van der Noordaa aanstippen hoe schadelijk de trollenlegers kunnen zijn voor de democratie. ‘In Nederland zie je ook dat de bevolking steeds vaker in desinformatie en propaganda trapt; rond vaccina-

ties en antisemitisme bijvoorbeeld. Iets krijgt op een gegeven moment tractie, en dan worden mensen die eerder heel normaal aan het posten waren, ineens in bubbels meegezogen. We zien sinds coronatijd dat deze mensen, die allemaal zaten te retweeten op hun zolderkamer, naar buiten komen en bijvoorbeeld een agent slaan, of nog veel erger. Nederlandse veiligheidsdiensten wijzen er ook op: hoe meer dit soort desinformatie doorslaat en polariseert, hoe meer dat zich ook manifesteert in de echte wereld.’

Je vindt dit artikel inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl. <

uogin

IP vakblad voor informatieprofessionals

Het verhaal van Robert van der Noordaa live bijwonen? Haak dan aan bij de VOGIN-IP-lezing, het evenement voor informatieprofessionals over zoeken & vinden van informatie, op 27 maart in de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA).

> Het volledige programmaoverzicht vind je op vogin-ip-lezing.net/programma-2025.

> De VOGIN-IP-lezing is het gezamenlijke evenement van Stichting VOGIN en vakblad IP. Dit jaar vindt de dertiende editie plaats, de vorige was op 18 april 2024. <

‘Hoe meer desinformatie doorslaat en polariseert, hoe meer zich dat ook manifesteert in de echte wereld’

Taalhuis- polonaise

De tekst van deze column, inclusief linkjes, en de gesproken versie ervan vind je in het archief op informatieprofessional.nl.

Frank Huysmans
Researchspecialist bij KB, nationale bibliotheek en zelfstandig onderzoeker en adviseur bij WareKennis

Als jij teruggaat naar Limburg, stijgt daar het gemiddelde IQ en in de rest van Nederland ook.' Van wie ik deze *roast* hoorde, weet ik niet meer. Knap hoe je in één zin een Limburger plus alle overige inwoners van die provincie naar beneden haalt én het superioriteitsgevoel in de andere elf provincies aanwakkert. Wat de grap extra grappig maakt, is dat die nog kan kloppen ook. In theorie dan hè, haast ik me te zeggen voor onze zeer gewaardeerde lezers uit de mooie provincie Limburg. (Al kan het hen op dit moment vermoedelijk weinig schelen, ik schrijf dit aan de vooravond van de jaarlijkse meerdaagse alcoholische aanslag op hun hersencellen.)

'Zou het kunnen dat de taalvaardigheid binnen alle opleidingsniveaus is gedaald en voor de bevolking als geheel niet?'

Het blijft natuurlijk contra-intuïtief dat een gemiddelde in twee groepen kan stijgen en in beide groepen samen niet. Op iets soortgelijks stuitte ik toen ik het in december verschenen rapport van het PIAAC-onderzoek doornam. PIAAC is de niet zo lekker bekkende afkorting van een internationaal vergelijkend onderzoek naar taal-, reken- en probleemoplossingsvaardigheden van volwassenen. Naast Nederland doen er nog dertig landen aan mee.

Uit het vorige PIAAC-onderzoek in 2012 leerden we dat 1,3 miljoen Nederlanders van 16 tot 65 jaar moeite hebben met lezen en schrijven. De Algemene Rekenkamer wees het ministerie van OCW en de Tweede Kamer er in 2016 fijntjes op dat ook 65-plussers en laaggecijferden tot de doelgroep van het basisvaardighedenbeleid behoorden. In totaal zou het om 2,5 miljoen mensen gaan.

Tot december was dat de beste schatting die we hadden. Toen kwamen de nieuwe cijfers voor 2022-

2023 naar buiten en die leken gerust te stellen. De taalvaardigheid is gelijk gebleven en de rekenvaardigheid licht gestegen, aldus de onderzoekers. Bovendien doet Nederland het goed in vergelijking met de andere landen. Qua taalvaardigheid hoeven 'we' alleen de Finnen, Japanners en Zweden boven ons te dulden en de Noren naast ons. En maar liefst 26 landen scoren minder goed. Terwijl ik op het punt stond om 'Hosanna!' uit te roepen, viel mijn oog op figuur 3.6 met een uitsplitsing naar zes opleidingsniveaus. Waarin alle lijntjes naar beneden liepen. Huh? Hoe dan?

En toen schoot me dus die IQ-grap weer te binnen (letten we op, Limburg?). Zou het kunnen dat de taalvaardigheid binnen alle opleidingsniveaus is gedaald en voor de bevolking als geheel niet? Dat kan, als de meest taalvaardige opleidingsgroepen sinds 2012 een groter aandeel van de bevolking zijn gaan uitmaken. En dat is blijkens CBS-cijfers precies wat er is gebeurd. Toen had 28 procent van de 16-65-jarigen een hbo- of universitair diploma, nu 36 procent.

Met de 65-plussers en de bevolkingstoename erbij blijkt de groep te zijn gegroeid van 2,5 naar 3 miljoen. In polonaise naar het Taalhuis dus, van Den Helder tot Maas-tricht!

**KB
ONDERZOEKS-
KRONIEK**

**GESPOT
+
VAN DE KNVI
+
LIFEHACKING**

‘Big Brother Award naar DPG Media, publieksprijs voor ministerie van Financiën’

Bits of Freedom heeft de Big Brother Award toegewezen aan uitgeefconcern DPG Media. De expertjury van de organisatie voor digitale burgerrechten geeft die ‘prijs’ jaarlijks aan de grootste privacyschender. DPG Media krijgt de award voor het ‘dagelijks tracken en profileren van miljoenen nieuwsconsumenten’- aldus een bericht op informatieprofessional.nl.

@informatieprofessional

@vakbladip.bsky.social

linkedin.com/company/informatieprofessional

@IPnieuws@mastodon.nl

ONDERZOEKSPORTFOLIO ALS LEREND PROCES

De KB werkt met een onderzoeksportfolio om onder andere inzicht te krijgen in hoe onderzoeksinitiatieven bijdragen aan de doelen van de nationale bibliotheek. Tegelijk brengt het een aantal uitdagingen met zich mee.

Sinds 2021 werkt de afdeling Onderzoek van de KB met een onderzoeksportfolio. Hierin zijn nationale en internationale samenwerkingsprojecten in beeld gebracht om deze vervolgens in verschillende fases van ontwikkeling onder te verdelen. Deze onderverdeling is gebaseerd op het Technology

Readiness Levels (TRL)-model dat ooit door de NASA is bedacht om te duiden in welke fase een innovatieproject zich bevindt. Voor de KB-projecten is dit model vertaald naar drie fases die relevant zijn voor het portfolio: Exploratie, Proof-of-Concept en Pilot. Na de laatste (pilot)fase kunnen de projectresultaten van het onderzoek hun weg vinden naar de praktijk binnen de KB.

Strategische doelen

Een onderzoeksportfolio geeft de mogelijkheid om voldoende inzicht te hebben in hoe de verschillende onderzoeksinitiatieven bijdragen aan de lopende en toekomstige activiteiten inclusief de uitdagingen van de organisatie. Het portfolio kan richtinggevend zijn voor het realiseren van de strategische organisatiedoelen en de samenwerking van de KB met netwerkpartners in de bibliotheek- en erfgoedsector. Ook helpt deze wijze van administreren ons om

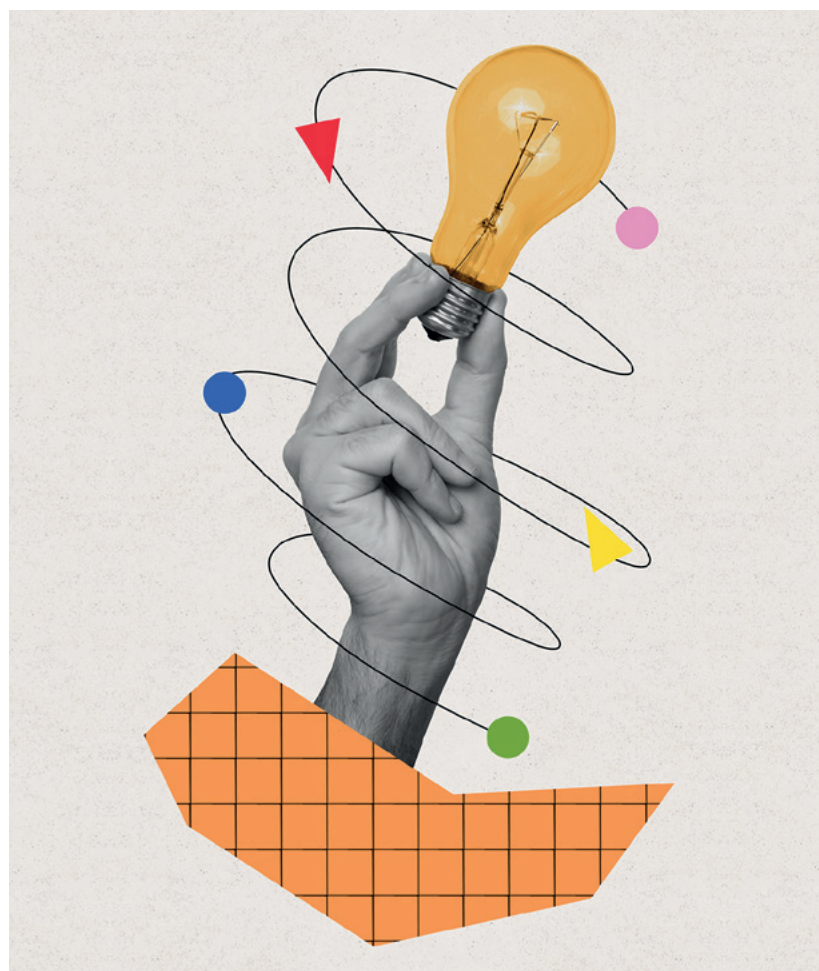
‘Meer aansluiting bij het portfoliomanagement rond verandering en vernieuwing binnen de organisatie is wenselijk’

In de rubriek **KB Onderzoekskroniek** beschrijven medewerkers van de afdeling Onderzoek van KB, nationale bibliotheek hun resultaten, trends en vondsten.

Uitdagingen

De realiteit blijkt echter weerbarstiger dan we dachten, want het hebben van een onderzoeksportfolio kan verschillende uitdagingen met zich meebrengen:

> **Tijdsbeheer** – het bijhouden van een onderzoeksportfolio vereist consistent tijd en moeite. Het kan moeilijk zijn om dit te combineren met andere verplichtingen. Continu beheer is noodzakelijk om het portfolio actueel te houden.

na te gaan of alle strategische KB-doelen wel voldoende in het portfolio aan bod komen, zodat wij eventueel kunnen bijsturen op prioritering.

> **Kwaliteitscontrole** – het is belangrijk om ervoor te zorgen dat alle geregistreerde onderzoeksprojecten ook bijdragen aan de praktijk van de organisatie. Dit vraagt continue herziening en aanpassing.

> **Organisatie** – een goed georganiseerd portfolio is essentieel. Het kan een uitdaging zijn om alle documenten, gegevens en notities op een gestructureerde

Rosemarie van der Veen-Oei, James Louis Smith en Monique Alberts

Respectievelijk hoofd afdeling Onderzoek, onderzoekscoördinator en adviseur Subsidies en Samenwerking bij KB, nationale bibliotheek

DWALEN LANGS TWEDE DECENNIA NOKIA

en toegankelijke manier te bewaren. Het vereist ook een verandering in de organisatiecultuur omdat het administreren van gegevens vaak een sluitpost is in een organisatie.

> **Actualiteit** – onderzoek evolueert voortdurend. Het is belangrijk om het portfolio up-to-date te houden met de nieuwste bevindingen en ontwikkelingen buiten de organisatie. Als lerende organisatie wil de KB de 'growth mindset' bevorderen. Met onze Onderzoeksagenda kunnen we, vanuit wat we hebben geleerd uit de onderzoeksprojecten, input leveren aan het volgende beleidsplan.

> **Feedback en revisie** – het ontvangen van feedback en het doorvoeren van revisies kunnen tijdrovend en soms ontmoedigend zijn, maar het is cruciaal voor de concretisering van toekomstige onderzoeksinitiatieven. Het is belangrijk om de projectdata goed te administreren en aan te passen bij wijzigingen.

Handig overzicht

We realiseren ons dat het een lerend proces is. Meer aansluiting bij het portfoliomanagement rond verandering en vernieuwing binnen de organisatie is wenselijk. In de komende periode gaan wij hier ook meer aandacht aan geven. Het vereist daarnaast een verandering in de organisatiecultuur omdat de meeste KB-medewerkers inhoudelijk specialisten zijn die niet altijd gemotiveerd zijn om administratieve gegevens bij te houden. Voor nu wordt het onderzoeksportfolio als een handig overzicht gebruikt om inzicht te krijgen in de lopende projecten en hoe deze zich verhouden met de strategische organisatiedoelen en de onderzoeksthema's relevant voor openbare bibliotheken.

Deze bijdrage vind je inclusief linkjes in het archief op informatieprofessionals.nl.

Wat: Nokia Design Archive
Waar: online op aalto.fi/en/nokia-design-archive
Wie: Aalto University, Finland

De 'bananen-telefoon', te zien in de film The Matrix uit 1999. Aleksj Poutanen/Aalto University 2024.

Afgelopen januari zag het Nokia Design Archive het levenslicht, een online portal naar twee decennia Nokia: van ruwe ideeën achter iconische ontwerpen tot concepten die nooit verder kwamen dan de tekenafel. De schetsen, foto's, video's, presentaties, interviews en meer bestrijken het 'gouden tijdperk' van de mobiele activiteiten van het Finse technologiebedrijf die ooit goed waren voor bijna de helft van het wereldwijde marktaandeel in smartphones.

'In de tijd dat er alleen nog mobiele telefoons met zwart-witschermen bestonden waarmee je kon bellen en sms'en, stonden we stil bij de gedroomde toekomst: wat zou de mobiele telefoon nog meer kunnen zijn?', vertelt hoofdonderzoeker Anna Valtonen. Veel van wat de ontwerpers bedachten werd werkelijkheid: van ingebouwde camera's en primitieve QR-codes tot locatiedeling en videogesprekken.

'Mango phone' (Nokia 7600), omringd door schetsen van designer Tej Chauhan. Aleski Poutanen/Aalto University 2024.

Technologie begrijpen

In het online archief worden bezoekers aan de hand van visualisaties en expertanalyses meegenomen langs meer dan 700 door Aalto University gecureerde items uit de periode van midden jaren negentig tot 2017 – de niet-gecureerde repository bedraagt

Nokia 252 in verschillende kleuren, 1999. Nokia Design Archive, Aalto University Archives.

Nokia 7373 uit 2006. Aleksj Poutanen/Aalto University 2024.

ongeveer 20.000 items en 959 GB aan born digital-bestanden. De content is voor onderzoeks- en educatieve doeleinden gelicentieerd van Microsoft Mobile, dat in 2013 de mobiele tak van Nokia overnam. 'Op een cruciaal punt in onze relatie met technologie biedt het archief een kans om te begrijpen hoe we op dit punt zijn gekomen en hoe we verder moeten nu bijvoorbeeld AI de wereld voor soortgelijke vragen stelt', aldus Valtonen. Onderzoekers van de Aalto University verwachten dat toekomstige curatie nog meer inzichten zal opleveren, wat 'zal leiden tot nieuwe analyses over design, consumentencultuur en Nokia's impact op het wereldwijde technologielandschap'.

‘Als machthebbers bepalen dat we geen toegang meer hebben tot bepaalde kritische digitale diensten, kunnen we onder druk worden gezet’

WE KUNNEN

Er is ineens veel aandacht voor digitale soevereiniteit – in de media en bij de overheid. Dat is met het oog op alle geopolitieke ontwikkelingen niet toevallig. In hoeverre willen we nog wel gebruikmaken van digitale diensten die worden aangeboden door niet-Europese techgiganten?

VERSCHIL MAKEN MET TECHNOLOGIE IN GHANA EN AMSTERDAM

Als informatie-professional en betrokken burger ben ik altijd op zoek naar initiatieven die niet alleen de technologische vooruitgang bevorderen, maar ook een positieve maatschappelijke impact hebben. De recente donaties van De Nederlandsche Bank (DNB) aan Climbing the Right Tree en de Cyberbank zijn daar mooie voorbeelden van.

Climbing the Right Tree is een Nederlands-Ghanees initiatief dat zich richt op het dichten van de digitale kloof in Afrika. De organisatie geeft jongeren belangrijke IT-vaardigheden zodat deze een betere toekomst kunnen opbouwen. Dankzij de donatie van DNB kan ze nog meer jongeren bereiken en ondersteunen. Dit is niet alleen goed voor de jongeren zelf, maar ook voor de economische groei en stabiliteit in de regio.

Digitale inclusiviteit

De Cyberbank verzamelt oude laptops en computers, knapt die op en geeft ze aan Amsterdammers die ze hard nodig hebben. De organisatie biedt jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt de kans om technische vaardigheden te leren door deze apparaten op te knappen. De donatie van DNB helpt de Cyberbank om door te gaan met haar werk en bij te dragen aan digitale inclusiviteit en duurzaam-

heid. Minder e-waste en meer hergebruik zijn stappen in de goede richting voor een circulaire economie.

Talenten ontwikkelen

Zelf heb ik van dichtbij mogen meemaken hoe technologie levens kan veranderen. Ik herinner me een jongeman uit Ghana, Kwame, die dankzij trainingen van Climbing the Right Tree nu een succesvolle IT-professional is. Hij vertelde me eens hoe hij zonder die hulp waarschijnlijk nooit de kans had gekregen om zijn talenten te ontwikkelen. Het was een moment van trots en bevestiging dat dergelijk werk echt een verschil kan maken. De donatie van DNB stelt de

NIET OM DIGITALE SOEVEREINITEIT HEEN

Digitale soevereiniteit gaat over de mate waarin je afhankelijk wilt zijn van digitale diensten van anderen. Het gaat over sourcing; welke digitale diensten ontwikkel en beheer je zelf, welke neem je af van anderen en welke criteria hanteer je daarbij. Digitale soevereiniteit raakt ons in ons hart, in onze waarden. De kernwaarde daarbij is autonomie; ons streven dat we zelf willen kunnen bepalen. Dat is een belangrijk anker in ons bestaan. Het gaat daarbij dus ook over macht en het misbruik van macht door anderen. Met name de macht van staten, wereldleiders, leiders van techreuzen en extreem rijke mensen. Als dit soort machthebbers bepalen dat we ineens geen toegang meer hebben tot bepaalde kritische digitale diensten, of alleen onder bepaalde voorwaarden, dan kunnen we onder druk worden gezet.

Privacy, data en veiligheid

Digitale soevereiniteit gaat ook over privacy. Als we onze gegevens plaatsen daar waar we er zelf geen controle over hebben, kunnen machthebbers deze voor ongewenste doelen gebruiken. Dat gaat eveneens over datasoevereiniteit; dat we zelf willen kunnen bepalen waar onze gegevens staan, wie ze mag gebruiken en waarvoor. Het gaat tevens over veiligheid; als we digitaal soeverein zijn, biedt dat ook een vorm van bescherming tegen cyberaanvallen en spionage.

Krachten bundelen in Europa

We kunnen niet om digitale soevereiniteit heen. En het is een illusie om te denken dat we als Nederland volledig digitaal soeverein kunnen zijn: we moeten onze krachten bundelen in Europa. Daarbij is vooral de vraag

waar de grootste risico's liggen. Bert Hubert stelt voor om een Cloud Kootwijk in te richten en vooral onze overheidscommunicatie te beschermen, vergelijkbaar met wat we eerder met Radio Kootwijk hebben gedaan. In meer algemene zin moeten we zorgen voor redundantie, en we moeten de afhankelijkheid van eenvoudige en centrale componenten proberen te vermijden en alternatief aanbod creëren. We moeten inzetten op het organiseren van digitale gemeenschapsgoederen en daarbij inspiratie halen uit hoe open source en bijbehorende communities werken. Als informatieprofessionals kunnen nog veel leren van de wereld van complexe adaptieve systemen, waarbij veerkracht en herstellingsvermogen centraal staan. We hebben nog wat te doen!

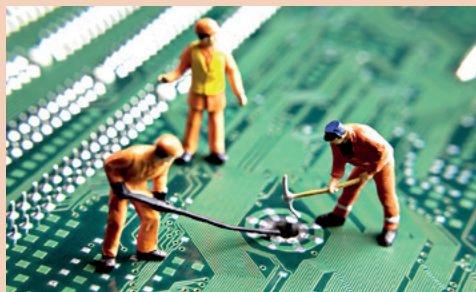
Danny Greefhorst, directeur van ArchiXL, bestuurslid van de KNVI-interessegroep 'Kritisch denken' en medeauteur van het boek 'Kritisch denken over digitalisering'. <

organisatie in staat om nog meer verhalen zoals dat van Kwame mogelijk te maken.

Voordelen voor iedereen

De steun van DNB laat zien hoe organisaties een rol kunnen spelen in het bevorderen van maatschappelijke en technologische vooruitgang. In een tijd waarin technologie een steeds grotere rol speelt in ons dagelijks leven, is het essentieel dat we ervoor zorgen dat iedereen kan profiteren van de voordelen ervan. De donaties van DNB zijn een stap in de goede richting en een voorbeeld dat navolging verdient.

Klaas Brongers, managing director van Solutions4U, lid van de Raad van Advies van de KNVI en voorzitter van Climbing the Right Tree. <

KNVI STAAT 28 EN 29 MAART OP DE IT CARRIÈREBEURS IN AMSTERDAM. KOM JIJ OOK?

De IT Carrièrebeurs op 28 en 29 maart 2025 in de RAI is het grootste carrière-evenement van Nederland voor (bijna) afgestudeerde mbo-, hbo- en wo-studenten en (young) professionals met (interesse in) een carrière in de IT.
Een mooie kans voor jou!

Naast de ruim tweehonderd werkgevers en onderwijsinstellingen is ook de KNVI – Koninklijke Nederlandse Vereniging van Informatieprofessionals – op de beursvloer aanwezig met een stand. Wij zijn hét platform voor professionals in informatiemanagement, informatietechnologie en informatievoorziening.

Beursactie KNVI

Als toekomstige IT-professional alvast kennis maken met de KNVI? Wij hebben een

leuke beursactie voor jou! Met de speciale code KNVINCB25 krijg je 30 procent korting op jouw KNVI-membership (dit stopt automatisch na een jaar). Kom je langs?

> De IT Carrièrebeurs is onderdeel van de Nationale Carrièrebeurs. Wil je de beurs bezoeken? Ga naar de website voor een gratis ticket. Hier kun je ook een match & meet-profiel aanmaken. <

De bijdragen op deze pagina's vind je inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl.

VIJF KEER KLEIN MAAR FIJN

DIFFCHECKER

Bestanden vergelijken is tijdrovend. Met Diffchecker worden verschillen tussen teksten, afbeeldingen en spreadsheets snel duidelijk. Plak je tekst in, sleep je afbeelding naar of upload je bestand via diffchecker.com. De tool kan met maar liefst veertig afbeeldingsformaten overweg. Daarnaast kun je PDF-, Word- en Excel-bestanden uploaden. Diffchecker controleert de verschillen per teken, per woord, per pixel en per cel. Je kunt bestanden naast elkaar weergeven voor een gedetailleerd overzicht. De tool markeert de verschillen in rood en groen. Met de gratis versie kom je een heel eind. Neem je de betaalde variant, dan kun je ook mappen op je computer met elkaar vergelijken.

SAVEDAY

SaveDay combineert bladwijzermanagement met artificiële intelligentie. Het vastleggen van online content – of het nu gaat om een zin, een volledig artikel, een afbeelding of een video – gaat met deze tool snel en eenvoudig. Zo kun je content van meerdere platforms opslaan en alles op één plek, op app.save.day, bewaren – al zijn er meerdere tools die dat kunnen. Wat SaveDay uniek maakt is wat er met de opgeslagen content gebeurt en wat je ermee kunt. Ten eerste wordt de content vanzelf georganiseerd met passende automatisch gegenereerde tags. Verder kan SaveDay de belangrijke punten uit artikelen en video's samenvatten. Daarnaast kan de tool antwoorden geven (op jouw vragen) die aan de opge-

Leen Liefsoens

Redacteur van IP en informatie-specialist bij de mediatheek van Hogeschool Van Hall Larenstein Leeuwarden

Gebruik Diffchecker voor het vinden van verschillen. Bevrraag je bladwijzers met SaveDay en neem je post-its overal mee naartoe met OneNote Plaknotities. Buster lost captcha voor je op en Move Mouse houdt je computer automatisch actief. Vijf slimme programmaatjes die het leven fijner maken.

slagen content zijn gerelateerd, en kun je hem gebruiken om notities te maken en webhighlighting toe te passen.

SaveDay biedt vele integratiemogelijkheden zoals een browserextensie en een Telegrambot. Daarmee maak je bijvoorbeeld het automatisch doorzoeken van je opgeslagen content in SaveDay mogelijk via een zoekopdracht in Google.

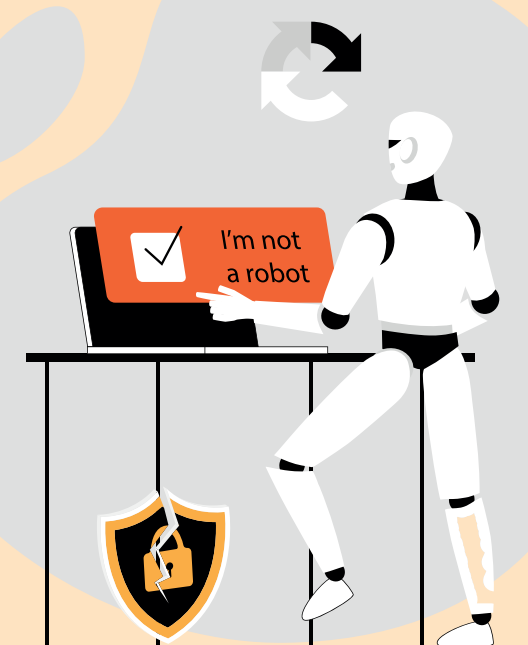
ONENOTE PLAKNOTITIES

Iedereen kent wel de bekende post-its, de notitieblaadjes die je overal op kunt plakken waardoor je nooit meer iets vergeet. De digitale variant Sticky Notes is al sinds 2002

beschikbaar op Windows-computers. Wist je dat deze functie in OneNote is geïntegreerd en jouw post-its daardoor op ieder device beschikbaar zijn? OneNote is het gratis notitieprogramma van Microsoft en beschikbaar voor Windows, Mac, iPad, iPhone en Android. Bovendien zijn je post-its toegankelijk via iedere browser; ga naar onenote.com/sticky-notes om ze te bekijken. Dezelfde eenvoud en hetzelfde uiterlijk als de papieren versie, maar ze blijven overal en altijd plakken.

BUSTER

Je komt ze af en toe nog tegen: een captcha om te controleren of je een mens bent, en geen bot, als je toegang wilt krijgen tot een website. Bij een afbeelding die is ingedeeld in vakjes moet je dan bepaalde vakjes, bijvoorbeeld die waarin je het verkeerslicht ziet, aanklikken. Mis je net een stukje, dan moet je weer een nieuwe captcha oplossen. Door de gratis browserextensie Buster te installeren ben je hiervan verlost. Wanneer je na installatie een captcha tegenkomt, klik je op het icoontje met het oranje mannetje en het groene vinkje dat is toegevoegd onder de in vakjes ingedeelde afbeelding, en Buster lost de captcha voor je op. Bijzonder natuurlijk, met een tool een test omzeilen die moet checken of je een mens bent, maar het bespaart je wel tijd en frustratie.

MOVE MOUSE

Move Mouse is een eenvoudig stukje software dat is ontworpen om gebruikersactiviteit te simuleren. De tool voorkomt dat Windows je gebruikerssessie vergrendelt of in slaapstand gaat. Handig voor als je laptop bijvoorbeeld op een stand staat bij een informatiemarkt. Bij vragen waarbij je het antwoord op je laptop wilt laten zien, hoeft je deze niet eerst uit de slaapstand te halen. De eenvoudigste manier om Move Mouse te installeren is via de Microsoft Store. Ook is er op movemouse.co.uk een portable versie beschikbaar als je geen toegang hebt tot deze store.

Move Mouse is standaard geconfigureerd om je muiscursor elke dertig seconden te verplaatsen. Je start het proces door op het leuke muisje midden in je scherm te klikken. Op dat moment wordt de ring om het muisje groen en begint het aftellen. Zodra er dertig seconden voorbij zijn, verplaatst Move Mouse de muiscursor. De tool blijft dit herhalen en houdt zo je laptop actief, tenzij je het proces stopt door nogmaals te klikken. De ring om het muisje verandert van kleur om de huidige status van Move Mouse weer te geven. Lees meer over de verschillende statussen en over het brede scala aan scenario's waarvoor Move Mouse kan worden ingezet via de tab Wiki op movemouse.co.uk.

Deze Lifehacking vind je inclusief linkjes in het archief op informatieprofessional.nl.

IP

vakblad voor
informatieprofessionals

Hybride IP:
papier
en
online

IP verschijnt jaarlijks vier keer op papier en vijf keer als digitaal magazine.

De papieren IP belandt gewoon in je fysieke brievenbus, de digitale IP krijg je als versleutelde link die we sturen naar het mailadres dat bij ons bekend is. Daarnaast kun je als abonnee alle IP's – papier en digitaal, vanaf jaargang 2011 – als vanouds raadplegen in het **online archief** op informatieprofessional.nl. De losse bijdragen in full-text en de hele nummers als pdf (papieren bladen) en als link (digitale magazines).

Let op: ontvang je IP als onderdeel van je lidmaatschap van de KNVI?

Dan werkt het inloggen anders dan voor directe abonnees.

Kijk daarvoor op de website van IP

www.informatieprofessional.nl

SCHRIJF JE IN!

INFORMATIE AAN ZOO

HET CONGRES VOOR INFORMATIEPROFESSIONALS
IN VLAANDEREN & NEDERLAND

**INFORMATIE
IN TRANSITIE**

Menselijke waarden
in een digitale toekomst

Vlaamse Vereniging
voor Bibliotheek,
Archief &
Documentatie

**A ROOM WITH A ZOO,
ANTWERPEN**
do 9.10 en vr 10.10 2025

Lees er meer over op vvbad.be/informatie-aan-zoo-2025.